

7.12.2022

Funksjons- og arealprogram for kommunale barnehager

BERGEN KOMMUNE

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
1. Innledning.....	4
1.1 Formålet med barnehagebygg og barnehagens uteområder	6
1.2 Overordnede føringer for barnehageanlegget	6
1.2.1 Lover og forskrifter	6
1.2.2 Universell utforming	6
1.2.3 Godkjenning av barnehager	7
1.2.4 Digitale verktøy	8
1.2.5 Soneinndeling og adgangskontroll for utlån	9
1.3 Bygningsmessige kvaliteter på inne- og utearealer	9
1.3.1 Sikkerhet og beredskap	9
1.3.2 Natur, klima, miljøbevissthet, bærekraft og ombruk	10
1.3.3 Vern og gjenbruk av barnehageanlegg	10
2. Om funksjons- og arealprogrammet	11
2.1. Funksjons- og arealprogram	11
3. Funksjonsbeskrivelser utearealer.....	12
3.1 Barnehagens tomt	12
3.2 Barnas leke- og oppholdsareal ute	12
3.2.1 Basismøblering ute	13
3.2.2 Takoverbygg	16
3.3 Utearealer som ikke inngår i barnas leke- og oppholdsareal	16
3.3.1 Soveplasser ute	16
3.3.2 Utetoalett	17
3.3.4 Bod til uteleker	17
3.3.5 Trafikk og parkering	17
4. Funksjonsbeskrivelser innearealer	19
4.1 Gjennomgående kvaliteter	21
4.1.1 Inn- og utsyn	21
4.1.2 Støyforebyggende utforming	22
4.2 Innearealer som inngår i barnas leke- og oppholdsareal	22
4.2.1 Hjemmeområder	22
4.2.2 Utforming og innredning av hovedrommet i hjemmeområdet	26
4.2.3 Fellesarealer	29
4.3 Innearealer som ikke inngår i leke- og oppholdsareal	36
4.3.1 Inngangspartier	36

4.3.2 Garderobe	36
4.3.3 Stellerom og toaletter	37
4.3.4 Personalarealene	37
4.4 Driftsarealer	40
4.4.1 Lager	40
4.4.2 Kopirom	40
4.4.3 Renhold	40
4.4.4 Rom til teknisk driftspersonale	41
4.4.5 IKT-rom, tele- og datasentral	41
4.4.6 Utendørs avfallsrom	41
4.4.7 Tekniske rom	41
4.5 Andre forhold	42
4.5.1 Innvendig og utvendig skilting	42
4.5.2 Kunst og utsmykking	42
5. Arealoversikt inne og ute	43
IKT-rom, tele- og datasentral	44
6. Referanseliste	45

1. Innledning

Bergen kommune skal ha barnehager av høy kvalitet som gir rom for lek og læring i trygge og gode arealer for pedagogisk virksomhet. For å oppnå dette skal det, ved nybygg og større rehabiliteringer, bygges barnehager med inne- og utearealer som legger til rette for allsidig lek, læring og fysisk utfoldelse. Funksjons- og arealprogrammet gjelder ved bygging av nye barnehagebygg og så langt det lar seg gjøre innenfor avsatt budsjett og fysiske begrensninger ved rehabilitering. Valg som kan eller må gjøres i de enkelte byggeprosjektene er tydeliggjort i programmet.

Den fysiske utformingen av barnehageanlegget skal legge til rette for en pedagogisk praksis som ivaretar barns utvikling av kompetanser for fremtiden. Med utgangspunkt i [Rammeplan for barnehagen](#), [Barnehageloven](#) og Bergen kommunes kvalitetsutviklingsplan for barnehagene, [Sammen for kvalitet-lek og læring](#) (SFK-LOL), skal barnehageanlegget legge til rette for at barn kan være aktive, kreative og medvirkende i varierte leke- og læringsarealer. Dette betyr at barnehageanleggene tilrettelegges for, og skal gi rom for ulike organiseringsmåter, med overganger mellom aktiviteter og mellom grupper. Barn i ulik alder og med ulikt ferdighets- og funksjonsnivå skal alle ha gode muligheter for deltakelse, medvirkning og inkludering, både individuelt og i større og mindre grupper. Barnehagebygget og innredningen vil påvirke barns mulighet for selvstendighet og innflytelse og skal tilrettelegges for dette ved nybygg og rehabiliteringer.

Det foreslåtte funksjons- og arealprogrammet tar utgangspunkt i et godkjent leke- og oppholdsareal på 360 m², noe som vil gi 90 barnehageplasser for barn i alderen 3-5 år¹. Dette er utgangspunktet for dimensjoneringen og utformingen av barnehageanlegget. Barnehagens endelige størrelse må likevel avgjøres i hvert enkelt prosjekt, da tomtens størrelse er avgjørende. Det kan bygges større eller mindre barnehager enn det programmet tilsier, alt etter tomtens beskaffenhet, og dette tilpasses programmet. Vi har i arealprogrammet, som kommer i kapittel 5, eksempler på tre ulike størrelser på barnehagebygg med ulike arealstørrelser.

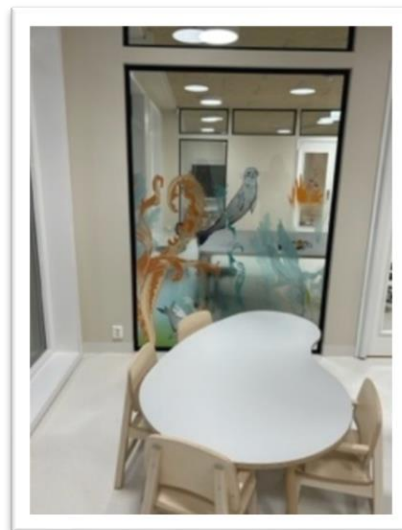
Barnehageanlegg er i dette programmet både barnehagebygget og barnehagens utearealer. Programmet gir en detaljert beskrivelse av de ulike funksjonene som en barnehage skal ha inne og ute, og hvordan arealene skal utformes for å oppnå god kvalitet. Funksjons- og arealprogrammet inneholder også sammenhengen mellom de ulike funksjonene og hvordan de bør plasseres i forhold til hverandre. I beskrivelsen er det enkle illustrasjoner for utvalgte hovedfunksjoner. Disse skal illustrere plassering og nærhet mellom funksjonene. Eventuelle krav til plassering og utforming presiseres i teksten og det vises eksempler på dette i prinsippkissene. Endelig arealprogram vil avklares i hvert enkelt prosjekt.

Uteområdene er en sentral del av barnas leke- og oppholdsareal i barnehagen, og skal skape gode vilkår for barns fysiske aktivitet, motoriske utvikling, lek, læring og vennskap. Det er derfor viktig at barnehagene har både trygge, varierte og utfordrende leke- og oppholdsarealer. Uteområdene skal også være møteplass og lekearena for nærmiljøet etter barnehagens åpningstid.

Fellesrom/fellesarealer i barnehagen skal være tilgjengelig for barna hele dagen. Gjennomtråkk i barnas leke- og oppholdsarealer skal begrenses og rommene plasseres slik at man ikke forstyrrer lek og aktiviteter. For å ivareta barns mulighet til å bli inkludert i lek og aktiviteter, er noen av

¹ Det er ulike arealnormer for aldersgruppene i barnehagen, det beregnes 5,3 m² for 1-2 åringer og 4 m² for 3-6 åringer. Barnehagene står fritt til å fordele tilgjengelig areal mellom barn i de ulike aldersgruppene, og antallet barnehageplasser vil derfor kunne variere noe avhengig av alderssammensetningen i barnegruppen. Plass til 18 barn i et hjemmeområde vil derfor i realiteten tilsvare færre barn, avhengig av aldersfordelingen.

fellesrommene uten dør, men har likevel delvis skjerming ved bruk av for eksempel deler av vegg ved inngangen til rommet laget av spiler som gir noe innsyn. Møbler og inventar skal tilpasses slik at det gir barna mulighet til medvirkning, innflytelse og selvstendighet i egen hverdag. Eksempler på dette er hyller i barnehøyde og stoler som barna selv kommer seg opp i.

Utlån av bygg kan ha en positiv effekt i arbeid med det psykososiale miljøet fordi barnehagen kan fungere som en sosial møteplass for familier også utenfor barnehagetiden. At foreldrene kjenner hverandre og omgås kan ha en positiv effekt på inkludering i fellesskapet.

Barnehagen skal tilrettelegge for læring og mestring for barn i ulike aldre og med ulikt funksjons- og ferdighetsnivå, og skal ha arealer med universell utforming og utstyr til lek og aktiviteter som gir allsidig bevegelses- og sanseerfaring og som fremmer bevegelsesglede. I tilretteleggingen av det fysiske miljøet skal det tas hensyn til at alle barna skal bruke arealene. I tillegg må barnehagene selv organisere seg slik at det kan foregå ulike aktiviteter til samme tid. Her skal det tas hensyn til at barn har behov for arealer som sikrer tumleplass både inne og ute, samt arealer som ivaretar behovet for lek, konsentrasjon, ro og hvile.

Ifølge barnehageloven, er veiledende arealnorm for barns lekeareal inne 4 m² for barn over 3 år og 5,3 m² for barn under 3 år. I de kommunale barnehagene i Bergen, som bygges etter dette funksjons- og arealprogrammet, er barnas leke- og oppholdsareal fordelt mellom hjemmeområder og fellesrom. Utearealet bør, ifølge barnehageloven, være seks ganger så stort som leke- og oppholdsarealet inne. Godkjenning av leke- og oppholdsarealet regulerer hvor mange barn barnehagen kan ta inn. Barnegruppene kan settes sammen på ulike måter med hensyn til blant annet alder og gruppestørrelse. Hjemmeområdene dimensjoneres for anslagsvis 18 store barn. Barnehagene står fritt til å fordele tilgjengelig areal mellom barn i de ulike aldersgruppene. Ved bygging av nye barnehager eller ved større rehabiliteringer, bygges barnehager i Bergen kommune med hjemmeområder og fellesrom.

Kapittel 1 beskriver overordnede føringer og formål for barnehagebygg, funksjons- og arealprogrammet og gir begrepsavklaring på arealer. Kapittel 2 sier noe om funksjons- og arealprogrammet. I kapittel 3 er funksjonsbeskrivelser utearealer og i kapittel 4 utdypes innearealene og andre forhold som har betydning og innvirkning for utforming av barnehageanlegg. Arealrammen for barnehager er presentert i kapittel 5.

1.1 Formålet med barnehagebygg og barnehagens uteområder

Funksjonsbeskrivelser med arealprogram omhandler standarder og kravspesifikasjoner for utforming av barnehager. Dette danner grunnlag for planlegging av nye kommunale barnehager og større rehabiliteringer. Den fysiske utformingen av et barnehagebygg understøtter en pedagogisk praksis som bygger på en teoretisk ramme. Ifølge *Rammeplan for barnehagen* og Bergen kommune sin kvalitetsutviklingsplan, skal barn få mulighet til å være aktive medvirkende deltagere i egen barnehagehverdag. Barnehageanlegget skal være tilrettelagt for variert organisering av barnegrupper og rom slik at lek, læring, spenning, motorisk aktivitet, samhandling, samskaping, matlaging og hvile kan ivaretas.

Barnehagen er en arbeidsplass, og personalet skal ha lokaler som skal bygges for å gi gode og egnede forhold slik at personalet kan planlegge, gjennomføre og organisere det pedagogiske arbeidet.

Foreldre er også brukere av bygget og utformingen av bygget må inneholde møteplasser og oppholdsrom som ivaretar samarbeid mellom foreldre og barnehage.

Barnehagen skal kunne fungere som en inkluderende møteplass for nærmiljøet og bidra til å bygge fellesskapsfølelse og identitet for barn og familier som hjerte i nærmiljøet. Barnehagebygget og uteområdet utformes slik at både uteområdet og deler av innearealet kan være i bruk eller lånes ut etter ordinær åpningstid.

I byggeprosjekt skal det, i samarbeid med andre byrådsavdelinger, vurderes sambruk og samlokalisering med andre funksjoner og kommunale tjenestetilbud.

1.2 Overordnede føringer for barnehageanlegget

1.2.1 Lover og forskrifter

Lover og forskrifter som er førende for funksjons- og arealprogrammet er blant annet:

- Barnehageloven [Lov om barnehager](#) med [Merknader til barnehageloven § 10](#)
- Godkjenning av barnehager - [Veileder for godkjenning av barnehager](#)
- [Rammeplan for barnehagen](#)
- [Forskrift om miljørettet helsevern for skoler og barnehager](#)
- Likestillings- og diskrimineringsloven [Lov om likestilling og forbud mot diskriminering](#)
- Plan- og bygningsloven [Lov om planlegging og byggesaksbehandling](#) / Byggeteknisk forskrift [Forskrift om tekniske krav til byggverk](#)
- [Arbeidsmiljøloven](#) og [Forskrift om utforming og innretning av arbeidsplasser og arbeidslokaler](#)
- [Forskrift om sikkerhet av lekeplassutstyr](#)
- [Universell utforming av barnehage- og skolebygg \(udir.no\)](#)
- <https://www.ks.no/globalassets/fagomrader/velferd/universell-utforming/Design-er-mangfold-F41-WEB.pdf>

1.2.2 Universell utforming

I hvert byggprosjekt (nybygg eller større rehabilitering) skal det være en helhetlig tilnærming til universell utforming utover det som ligger i tekniske krav for byggverk.

Universell utforming skal være en gjennomgående kvalitet ved arealene i barnehagene, og en premiss ved planlegging av arealene slik at barnehagene kan møte mangfold og variasjon i

funksjonsnivå hos brukerne, både barn og voksne. Barnehageanlegget skal bidra til å gi barna og de ansatte et likeverdig tilbud og nærmiljøet et anlegg som kan brukes av alle utenom barnehagens åpningstid. Dette skal oppnås med medvirkningsprosesser i byggeprosjekter, samt tverrsektorielt samarbeid. Dette skal gjennomføres så tidlig som mulig i planlegging av byggeprosjekter slik at utformingen av arealene blir til det beste for alle.

Det er en målsetning at barnehager konstrueres slik at de skal kunne brukes på ulike måter i takt med endrede behov, som ulik alder og ulik sammensetting av barnegrupper fra år til år. Universell utforming skal øke muligheten for likeverdig samfunnsdeltakelse for alle.

Tabellen under viser noen tiltak for universell tilrettelegging, og andre tiltak vil komme frem i teksten.

Detaljer	
Dører	- Det skal være kontrastfarge fra dør til vegg. Bredden minimum godkjent for rullestol.
Barnas leke- og oppholdsareal	- Skal ha taktil merking - Hovedkjøkkenet skal ha bord / kjøkkenbenk som kan tilpasses ulike høyder og behov
Garderober	- Arealet i garderobene øker, og det blir bedre plass til hjelpemidler
Barnas toaletter og barnevasker	- Monteres i barnehøyde
Belysning	- Belysning skal kunne styres manuelt og være sensorstyrt
Yttervinduer	- Skal ha elektrisk solskjerming som også kan styres manuelt
Uteområdet	- En av sandkassene er hevet opp og står på ben, og under er den avrundet, slik at det er enkelt for barn i rullestol å kjøre inntil og være med i leken. - Deler av uteområdet skal ha fast underlag og kjøreramper på steder hvor det er mykere underlag
HCWC	- Skal være i barnas leke- og oppholdsareal
HC-parkering	- Skal være nær barnehagens parkering og port og den skal ha bredde til rullestol
Trappehus og evt. heis	- Samlokaliseres

1.2.3 Godkjenning av barnehager

Det er kommunen som har ansvar for at det etableres barnehage som oppfyller kravene i regelverket og som sikrer barna et likeverdig pedagogisk tilbud. Før kommunen fatter vedtak om godkjenning etter barnehageloven, skal vilkår stilt i, eller med hjemmel i annen lov være klarlagt. Dette innebærer at nødvendige uttalelser og vedtak er gitt fra andre myndigheter før barnehagen kan godkjennes etter barnehageloven. Etter barnehageloven § 14 skal kommunen avgjøre søknader om godkjenning etter vurdering av barnehagens egnethet ut fra formål og innhold, jf. §§ 1, 1a og 2.

Godkjenningsordningen skal sikre at det etableres gode barnehager. Kommunen skal allerede i etableringsfasen tilby veiledning til utbygger slik at barnehagelovens krav blir kjent og at det legges opp til en forsvarlig virksomhet.

Kommunen, ved barnehagemyndigheten, skal vurdere om barnehagen er egnet ut fra kravene i barnehageloven. Det innebærer blant annet at barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet som

skal gi barna gode utviklings- og aktivitetsmuligheter. Det medfører krav til utforming, innhold og bemanning. Barnehagemyndighet fastsetter godkjent leke- og oppholdsareal.

Miljørettet helsevern og barnehagemyndigheten involveres i etableringsfasen. Etat for miljørettet helsevern påser at forskrift om miljørettet helsevern etterleves og barnehagemyndigheten påser barnehagens egnethet. Barnehageeier sikrer inntak av antall barn i samsvar med godkjent leke- og oppholdsareal med utgangspunkt i arealnormen, samt fastsetter barnehagens vedtekter.

Barnehagemyndigheten må vurdere om barnehagens lokaler, inventar og uteområde er egnet til å oppfylle krav i formålsbestemmelsen, innholdsbestemmelsen og rammeplanen.

Med dette menes bl.a.:

- Barnas innendørs leke- og oppholdsareal fastsettes
- Bemanningsplanen vurderes, og det skal vise at driften vil bli / er forsvarlig, og at barnehagetilbudet kan oppfylle lovens og rammeplanens krav til barnehagens innhold

Annet regelverk som er relevant og gjelder godkjenning av barnehager:

- [Lov om planlegging og byggesaksbehandling](#)
- [Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv](#)
- [Arbeidsmiljøloven](#)
- [Brann og eksplosjonsvernloven](#)
- [Forskrift om brannforebygging](#)
- [Forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr](#)
- [Matloven](#)

1.2.4 Digitale verktøy

Alle barn og unge i Bergen skal utvikle digital kompetanse. Tilgang til teknologi og digitale verktøy må derfor være en integrert del av leke- og oppholdsarealet i barnehagene. Nye barnehageanlegg skal tilrettelegges etter Bergen kommune sine [Retningslinjer IKT -infrastruktur i bygg](#) tilpasset det enkelte bygg og brukere.

Digitalt verktøy / utstyr i en barnehage med 5 hjemmeområder	Finansiering
<i>Digitale skjermer skal ha hev senk funksjon</i> - Hjemmeområdene (3 av 5) - Fellesrommene, der en av dem er fleksibel skjerm på hjul med bordfunksjon I hvert prosjekt tas det stilling til konkret innkjøp av utstyr	Prosjektets ramme
<i>Prosjektorer:</i> - En i samlingsrommet og en i rommet som tilrettelegges for digital aktivitet	Prosjektets ramme
<i>Digitale møter:</i> Alle møterom og styrers kontor legges til rette for digitale møter med lyd og kamera	Prosjektets ramme
<i>Lydanlegg:</i> Barnehagene har et kraftig bærbart lydanlegg for inne- og utebruk til benyttelse i større forsamlinger.	Prosjektets ramme

1.2.5 Soneinndeling og adgangskontroll for utlån

Under prosjektering påses det at barnehagen har tilstrekkelig med rømningsveier gjennom dører og vinduer med hensiktsmessig plassering. I tillegg velges det elektronisk adgangskontroll på ytterdørene med mulighet til å låse samtlige dører i en akutt situasjon. Betjeningen av denne funksjonen skal ha en hensiktsmessig plassering og må kunne utføres uten innlogging i systemet. Dette skal kunne forhåndsstilles. Dette kan blant annet bidra til beskyttelse ved en eventuell trusselsituasjon. Det skal være mobildekning på hele barnehagens inne- og uteområde.

En funksjonell soneinndeling, lås- og sikringsplan skal drøftes så tidlig som mulig i planleggingen. Lås- og sikringsplan skal vanligvis være en del av konkurransegrunnlaget, og fastsettes i forprosjektfasen. Dette er viktig for å sikre at de deler av barnehagen som skal kunne brukes av nærmiljø og andre eksterne får en hensiktsmessig plassering i bygget, samtidig som barnehagens mer «private» arealer kan være avlåst. For å få en god prosess er det nødvendig å gjøre en interessentanalyse før prosjekteringen starter. Adgangskontrollsystem og lås- og sikringsplan må sees opp mot barnehagens beredskapsplan. Koordineringen av dette skal ivaretas i det enkelte prosjekt. For å få til gode løsninger er det spesielt viktig at brukerrepresentanter for barnehagen, byggeier og representant for bestiller er med i denne delen av planleggingen.

Barnehagene tilrettelegges slik at de kan benyttes av nærmiljøet og ulike brukere utenom barnehagens åpningstid. Deler av barnehagen kan lånes ut med tilgang til noen rom og funksjoner i bygget. Det legges derfor til rette for en funksjonell adkomst for brukerne av bygget ved utlån, slik at brukerne ikke har tilgang til resten av barnehagebygget. Dette skal følges opp med en lås- og sikringsplan for bygget. Det er barnehagens hovedkjøkken og samlingsrom som er aktuelle rom til utlån, og i tillegg må låntakerne ha tilgang til toalett og bøttekott/renholdsrom.

Adgangskontrollsystemet må kunne planlegges og styres slik at ulike brukere kan gis tilgang til aktuelle rom og funksjoner til ulike tider uten at barnehagens daglige drift forstyrres.

1.3 Bygningmessige kvaliteter på inne- og utearealer

1.3.1 Sikkerhet og beredskap

I forbindelse med risiko og sikkerhet foreligger Bergen kommunes overordnede beredskapsplan. Barnehagene har i tillegg egne, lokale planer og risikovurderinger. Internkontrolldokumenter som alle i personalgruppen har opplæring i, gjennomføres i den enkelte barnehage.

Alle barnehager som skal totalrehabiliteres og bygges nye skal ha en varslings- og kommunikasjonsløsning i tilfelle en kritisk situasjon oppstår. Dette er nedfelt i [Etat for bygg og eiendom sine retningslinjer og krav til bygning og tekniske anlegg](#). Konkrete fysiske sikkerhets- og beredskapstiltak skal vurderes i prosjekteringsfasen.

Aktuelle sikkerhetsområder og tiltak skal omfatte:

- Rømløsninger med inn- og utsyn og god belysning både inne og ute skal virke forebyggende mot utøvelse av vold og seksuelle overgrep mot barn.
- Utebelysning, se også: [Veileder om sikringsbelysning i uteområder](#).
- Smittevern/pandemi: Bygget skal ha en arkitektur og løsninger som muliggjør tilfredsstillende renhold og hygiene. Det vurderes også i prosjektene hvordan barn og ansatte kan holde avstand, inne og ute, og dele seg i mindre grupper i perioder med høyt smittetrykk.

- Barnehagene skal ha tilstrekkelig med rømningsveier og dette sikres i prosjekteringsfasen. Dette kan blant annet sikre bedre beskyttelse også ved en eventuell trussel.
- I hvert prosjekt må det sikres at det er mobildekning på hele barnehagens inne- og uteområde.
- Det skal også sikres tilstrekkelig areal og god adkomst for politi og redningstjenester slik at det er best mulige forhold for å redde liv i fare, begrense skade og at det unngås eskalering av hendelser.

1.3.2 Natur, klima, miljøbevissthet, bærekraft og ombruk

I rammeplanen for barnehage er bærekraftig utvikling fremhevet. Barna skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen og dette er sentralt ved utforming av barnehagenes uteområder. Natur og miljø er en sentral del av bærekraftperspektivet som Bergen kommune ønsker skal legges til grunn for nye skole- og barnehagebygg i kommunen. Alle byggeprosjektene er bygget ut fra retningslinjene til Etat for utbygging sin klima- og miljøstrategi. Dette er et generelt dokument som alle prosjekter tar utgangspunkt i.

I alle byggeprosjekt ved Etat for utbygging skal «Miljøprogrammet for byggeprosjekt ved Etat for utbygging» legges til grunn for vurdering og fastsettelse av miljømål. Basert på miljøprogrammet skal det utarbeides en prosjektilpasset miljøoppfølgingsplan (MOP), som gir et miljøstyrings- og oppfølgingsverktøy for utvikling, prosjektering, bygging og drift.

Ved nybygg av barnehager og større rehabiliteringer av eksisterende barnehager skal det legges vekt på miljøvennlig arkitektur, gjenbruk og ombruk.

1.3.3 Vern og gjenbruk av barnehageanlegg

Ombygging av eksisterende barnehagebygg som har ulik grad av verneverdi gjennomføres i tett samarbeid med vernemyndigheter. Kulturminneverdier og stedsidentitet i lokalmiljøet ivaretas. Gjenbruk av bygg kan samtidig bidra til å nå kommunens mål om å redusere klimagassutslipp og ressursforbruk.

Gjennomførte prosjekter er Leaparken barnehage, Haugeveien barnehage, Kalfarveien barnehage og Kronstad oppveksttun barnehage. Planlagte prosjekter der Bergen kommune skal gjennomføre total ombygging av inne- og utearealer er Søre Skogvei barnehage, Laksevåg barnehage og Flaktveit barnehage.

2. Om funksjons- og arealprogrammet

2.1. Funksjons- og arealprogram

Barnehagens arealer skal bidra til å støtte opp om pedagogiske mål som er nedfelt i rammeplan for barnehager. Rammeplanen med tilhørende støttmateriell er tilgjengelig på Utdanningsdirektoratets nettsider. <https://www.udir.no/rammeplan>.

Funksjons- og arealprogrammet gir en grundig og detaljert beskrivelse av hvordan arealene i barnehagene skal utformes. Beskrivelsen omhandler barnas leke- og oppholdsarealer inne og ute, samt nødvendige støttefunksjoner.

I beskrivelsen er det lagt inn enkle skisser for utvalgte hovedfunksjoner. Disse skal illustrere plassering og nærhet mellom rom og der er også noen presiseringer i teksten. Hjemmeområdene har en mer detaljert prinsippskisse. Skissene skal så langt som mulig være førende for utformingen, men den konkrete utformingen må tilpasses slik at den ikke går på bekostning av en god sammenheng med andre funksjoner eller en god plassering av bygningsmassen på tomten.

Valg av innredning skal gjøres i samarbeid med interiørarkitekt i de enkelte prosjektene. Arealrammer for de ulike funksjonene angis i en egen tabell på slutten av dokumentet.

3. Funksjonsbeskrivelser utearealer

3.1 Barnehagens tomt

Barnehagens tomt spiller en viktig rolle for hvordan barnehagebygget og uteområdet utformes. Tomten rommer plass til barnehagebygget, barnas leke- og oppholdsareal ute og andre funksjoner som ikke inngår i barnas leke- og oppholdsareal.

Barnehagetomten skal være godt egnet til formålet, noe som innebærer at tomten har gode grunnforhold. Det må sikres gode klimatiske forhold med tanke på sol og lys, variert terreng, god adkomst for kjøretøy, syklende og gående, samt god tilknytning til kollektivtrafikk. I tillegg skal det tas hensyn til beskyttelse mot trafikk, støy og forurensing. Tomtens størrelse er avgjørende for barnehagens størrelse.

For å sikre god adgang til naturområder i gangavstand til barnehagen, skal tomten fortrinnsvis ligge nær offentlige grønnsstrukturer og ha variert terreng. Dette gjelder spesielt for barnehager der størrelsen på uteområdet avviker fra gjeldende norm/veileder. I barnehager som ikke har variert terreng og grønnsstrukturer på tomten skal dette opparbeides.

3.2 Barnas leke- og oppholdsareal ute

Barnas lekeareal ute, skal ivareta to hovedfunksjoner. Det skal være en naturlig leke- og læringsarena for barn i barnehagens åpningstid og en god møteplass for nærmiljøet når barnehagen er stengt. Utearealet skal tilrettelegges slik at det er mulig å skape lekesoner for barn i ulike aldersgrupper og for barn med ulikt funksjonsnivå. Knauser, mark, busker, trær og annen vegetasjon beholdes og skapes for barns allsidige lek og utfoldelse. Universell utforming skal ligge til grunn for planlegging av uteområdene for å oppnå muligheter til deltakelse uavhengig av funksjonsnivå og alder.

Barna skal møte lekemiljøer som utfordrer dem og som lar dem få testet ut grensene sine i et spennende landskap. Det skal monteres lekeinnstallasjoner som gir mulighet for variert lek. Barna kan påvirke bruken slik at de skaper ulike aktiviteter som rollelek i lekeområdet. Personalet er viktige for å være igangsetter og tilrettelegge for lek og samspill, samtidig skal de ha et helhetlig overblikk og kunne fordype seg i lek sammen med barna.

Det skal lages møteplasser, leke- og naturmiljøer som bidrar til inkludering og samspill barna mellom og der barna kan samarbeide om en oppgave eller ha felles lek. Løsmaterialer som sand, blader, greiner og jord, er viktig for at barna kan sette sammen leken og skape sine arenaer. Barns mulighet for å påvirke, endre og variere leken på uteområdet skal ivaretas og prioriteres i planleggingen.

Bygget skal plasseres på en slik måte at det er god visuell kontakt mellom barnas oppholdsareal inne og utelekeplassen. Det skal være utgang fra barnas garderobe til lekeplassen.

I opparbeidelse av barnas utendørs lekeareal skal naturlige underlag, vegetasjon og naturelementer bevares, gjenskapes og opparbeides/etableres. Utearealet skal bidra til å styrke barns motoriske utvikling, og arealet skal inneholde en variasjon av flate arealer, kupert terreng, gress, trær og busker. Naturelementer/terreng, både eksisterende og menneskeskapt, er særlig viktige som sosiale møteplasser, for lek, mangfoldig bruk, fysisk aktivitet og motorisk utvikling.

Uteområdet skal:

- gi mulighet for at barn kan samhandle i lek, som rollelek, ballspill og sykkellek
- gi barna mulighet til allsidige fysiske utfordringer. Barna skal ha mulighet til klatre- og balanselek, aking og ski, bevegelse i ulendt og kupert terreng
- gi barna mulighet for læring og utforskertrang i sandkassen, i natur / vegetasjon, og ved bruk av vann
- ha spiselige vekster som det vokser bær og frukt på
- gi mulighet til at barna kan leke i rolige soner, sammen i mindre grupper, over tid f.eks. i sandkassen, i buskas, med bordaktiviteter eller i gapahuken
- ha både oversiktlige områder og områder hvor barn kan trekke seg vekk, og leke uten avbrytelser samtidig som personalet kan ha visuell kontakt ha innsyn i lek og aktiviteter ved bruk av busker, espalier eller lignende. Personalet har mulighet til å ha oversikt over hva som skjer blant annet for å forebygge mobbing og krenkelser ved at de kan se / høre aktiviteter
- gi barna muligheter for lek, opphold og måltid under tak
- være egnet for alle aldersgrupper. For de yngste barna skal det være trygt, og de skal kunne utforske i sitt tempo. For de eldste skal det være variert og gi rom for spenning og lek som er samlende for større grupper barn
- ivareta inn- og utsyn mellom lekesoner
- utformes for at det skal unngås kryssing av lekesoner, med områder for rolig og også områder for mer fysisk krevende aktivitet som sykling og aking
- ivareta både sol og skygge
- gi mulighet til å ivareta god ergonomi for barn, personale og foreldre. Eksempelvis ved at man kan sitte på ulike nivå i sandkassen, benker og også i terrenget.
- utnytte terrenget til å lage utfordrende, og gjerne flerbruks lekemiljø. For eksempel plassere rutsjebane i skrånende terreng
- ha bevegelse i terrenget, og der dette ikke er naturlig skal det skapes bevegelse i terrenget ved å bygge områder for grovmotorisk lek og utforsking. Det kan tilføres masser og det kan brukes nedgravde rør for å skape bevegelse i terrenget
- sikre uteområdet med gjerder av ulik utforming. Gjerdene skal være standard minimum 120 cm. høye, men skal ivareta sikring / annen utforming i områder som er spesielt krevende. Høyde på gjerder skal avtales med bestiller og eier av bygget i hvert prosjekt.
- være lett å vedlikeholde ved at det velges slitesterke og bestandige materialer og underlag, samtidig som plastbruk begrenses
- ha lekeapparater og lekesoner med gunstig beliggenhet med tanke på drift og vedlikehold.

3.2.1 Basismøblering ute

Det skal være selvdrenerende utekran med blandebatteri for kaldt og varmt vann for tilkobling av slange, ved hver inngang til barnas garderober. Det skal også leveres utvendige stikkontakter i nærheten av bord og benker. Utenfor garderoben må det etableres fotskraperist med avrenning til sluk.

Uteområdet skal bestå av:

Møblering på uteområdet	Beskrivelse og plassering
Lekehus for samhandling og rollelek	- For de eldste barna: Minimum tre lekehus plasseres samlet som en gate / by. Disse bygges i slitesterkt / vedlikeholdsfritt materiale. - For de yngste barna: To lekehus plasseres i egnet sone. - Alle lekehusene må ha vindu med dyp karmåpning (i stedet for dør) og lages av lyse materialer for at barna skal se godt innvendig.

Møblering på uteområdet	Beskrivelse og plassering
Lekekjøkken	- Det skal ha kum, monteres i barnehøyde og ha god arbeidsflate. - Utekjøkkenet skal ha kobling til hageslange slik at kjøkkenet kan brukes med vann.
Bord med benker med ulik høyde	- Det skal plasseres grupper med benker og bord på utelekeplassen, og noen under tak ved garderobenes overbygde inngangsparti. Benkene skal ha ulik sittehøyde til barn og voksne. - Det skal være 8 stk. og 4 av disse skal være under tak.
Rutsjebaner	- To rutsjebaner tilpasses terrenget der det lar seg gjøre. De skal være lange og med godt fall for de litt eldre barna. Tilkomst som tau og /eller trolljegervegg. - For de yngste er det i tillegg en rutsjebane som kan kombineres med lekehytter og – eller klatrestativ. - Det er totalt 2 rutsjebaner i terreng og 1 mindre rutsjebane.
Trær / busker	- Naturlig vegetasjon på tomten skal bevares. - Når det plantes skal det være allergivennlig, og vegetasjon skal danne lekemiljø for barn. Trær og busker plantes bevisst for å skape eller ivareta lekesoner og danne naturlige avgrensninger på området. - Bærbusker, frukttrær, grønnsaker og hardføre vekster skal prioriteres.
Disser	- Det skal være fire disser. En skal være fuglerede som flere kan disse i lag på, og de andre dissene skal ha ulike seter, bredder og tilpasses ulike aldersgrupper.
Sandkasser / sandområder	- Uteområdet skal ha et større lekeområde til sandaktiviteter og det skal være et sandområde/sandkasse til de yngste i tilrettelagt sone. - Sandkasser/sandområder skal gi personalet mulighet til å sitte for å være aktiv i leken. - Det skal være en sandkasse som er tilpasset ulike funksjonsnivå, og som er oppe fra bakken - Plassering av sandkasser skal være slik at personalet skal kunne være tilstede i leken samtidig som det er mulig å ha et godt overblikk.
Plantekasser	- Alle uteområder har en sone for minimum tre store plantekasser. - Minimum 100 cm. bredde, 140 cm. lengde og 50 cm. høyde - Plantekassene utformes i lite vedlikeholdskrevende materialer og uten skarpe kanter.
Sykkelløype	- Sykkelbanen har en størrelse som gjør at mange barn kan sykle samtidig. Det skal lages som et "ekte" gatemiljø og naturlige elementer er: rundkjøring, overgangsfelt, bensinpumpe / elbillader og område for vask av biler. - Området skal ha hardt underlag og nivåforskjeller.
Vinteraktiviteter	- Det skal være muligheter for akebakke og for barna til å gå på ski når det er snø. Primært naturlig i terrenget (gress), eventuelt skape et område med nivåforskjeller til aking og til vannsklie på sommerhalvåret. - Tilkomst sti / vei etter plassering / behov.
Kompostbeholder	- Enkel i bruk, tett, lager jord til barnehagen.
Hyller (plassbygd)	- Det skal være hyller ved hvert inngangsparti til utstyr som maling og høyttalere og til barnas drikkeflasker. - Hyllene plasseres under tak.

Møblering på uteområdet	Beskrivelse og plassering
Balansere, krype, rulle	- Balansestokk / balansebom eller lignende i sandområde Lages i materiale som ikke blir glatt. - Balansebro, der man bruker tau til hender med mer. - Klatrestativ /dersom det ikke er svært gode klatremuligheter naturlig på tomten). Tilpasset 1-3 år og 3-6 år.
Vannaktiviteter	- Kran med varmt og kaldt vann og spylerslanger ved inngang til hver garderobe, mulighet for drikkevann fra uteområdet. - Tilgang til vann i område for sandaktivitet og utekjøkken. - Vannrenne for ulike typer vannlek.
Ballvegg	- Ballmål og regulerbar ballkurv
Gapahuk	- Det skal være en gapahuk med bål plass, benker, som har lys. Gapahuken skal ha tre vegger. Det skal være en liten bod i tilknytning til gapahuken for oppbevaring av bålpanne, ved og annet utstyr.

Fallunderlag

Bergen kommune jobber med å finne alternativ løsning til bruk av plast som fallunderlag ved uteområdene i barnehagene. I mellomtiden reduseres bruken til å gjelde kun ved fallsonen på lekeapparat i barnehagens uteområde for å redusere bruken av plast.

Bergen kommune setter seg mål om å:

1. Minimere bruken av plast og gummiunderlag generelt
2. Benytte alternativer til plast og gummiunderlag
3. Minske svinn og spredningen av gummigranulat fra fallunderlagene
4. Unngå at gummigranulat havner i miljøet

I prosjekter vurderes gresstyper og annen vegetasjon som tåler kraftig bruk og er hardfør. Valg av fallunderlag vurderes også med tanke på at det ikke blir for glatt ved slitasje og, vått og kaldt vær. Plastmatta i områder som er ekstra mye slitasje vurderes i hvert prosjekt.

Gress-armeringsmatta er gummimatta med litt store hull som gresset skal vokse gjennom slik at gress vokser gjennom. Alle slike matta, skal ha en sertifisering som angir kritisk fallhøyde, og dette gjelder også andre valg av fallunderlag.

3.2.2 Takoverbygg

For å sikre at uteområdet skal kunne brukes i all slags vær, skal deler av uteområdet ha takoverbygg som skjermer mot sol, vind og regn. Dette gjør det for eksempel mulig å spise og ha bordaktiviteter ute selv om det regner eller er sterk sol f.eks. gapahuk. I tillegg vil takutstikk ivareta muligheten til at barna kan sove skjermet ute. Sandkasser har mulighet til å skjermes mot sol og regn ved å ha delvis overbygget tak. Inngangspartiene skal ha takoverbygg.

3.3 Utearealer som ikke inngår i barnas leke- og oppholdsareal

Barnehagers tomt og uteareal som ikke inngår i leke- og oppholdsareal omfatter plass til utesoving, arealer til teknisk anlegg, parkering og lager for utendørs leker og vogner.

3.3.1 Soveplasser ute

Barnehagen skal tilrettelegges for soving ute. Sovingen skal være skjermet. Den samlede størrelsen på uteområdet skal ilegges stor vekt i vurderingen av hvor mange soveplasser det tilrettelegges for utendørs. Om det er begrensede muligheter kan barnehagene tilrettelegges for soving både inne og ute. En risikovurdering av sikkerhet og rømning skal gjennomføres ved enhver etablering av arealer for soving.

Barnehagen må ha en evakueringsplan ved all soving som sikrer rask og sikker evakuering av barna. Det skal være alltid være sovevakt, rutiner for dette utarbeides av barnehagen.

Barnehageanlegget skal tilrettelegges for at en tredjedel av barna skal kunne sove skjermet. Alternativer kommer frem i tabellen under. Byrådsavdeling for barnehage, skole og idrett, Etat for utbygging og Etat for utbygging samarbeider om dette i hvert enkelt prosjekt.

Alternativ	Beskrivelse
Skjermet soving ute	Barna sover på en overbygd skjermet plass, i vogner, under takutstikk eller lignende. Dette må være dypt nok til at barn og vogner skjermes for sol, nedbør og vind. Plasseringer bør være ved hjemmeområdenes garderober.
En kombinasjon av vognrom og skjermet soving	Soving kan være en variasjon av at barn sover i vognrommet og under tak.
Vognrom	Vognrom bygges for å kombinere oppbevaring av vogner og mulighet for soving i vogn ute. Det kan bygges et stort eller to mindre vognrom for totalt 30 barn (60 m ²). Vognrommet skal ha tre faste vegger og en fleksibel vegg, f.eks. en port som kan låses og som også skal ha dør. Vognrommet kan utvides med takoverbygget soveplass på en eller to sider for skjerming, hvor man også kan parkere vogner. Det er dører til å stenge av vognrommet når det ikke er bruk og plasseres nær de yngste barnas garderobe. Vognrommet skal ha terskelfri tilkomst via dør med bredde tilsvarende en to-fløyet dør for å ha plass til tvillingvogner. Utformingen av rommet vil være slik at barnevogner kan nås og hentes ut uten å måtte flytte på andre vogner. Rommet har lys/lamper montert nede på vegg (ca. 0,5 meter over gulv) i tillegg til tradisjonelt takmontert lys. Lys nede på vegg og taklys skal ha mulighet for manuell dimming og endring av farge.

Alternativ	Beskrivelse
	Vognrommet har fire vegger der dørløsningen skal være åpen når rommet brukes til soving. Det er låsbar dør med vindu, og tilsvarende låsesystemet som resten av barnehagen. På gulvet er det betong eller asfaltdekke, og det er terskelfri tilkomst. Innvendig er det hyller, kroker, strøm lys og vannkran på utsiden av rommet. Fra vognrommet må det være direkte inngang til et klimatisert rom/lager hvor man kan henge opp vognutstyr til lufting etter behov. Vognrommet skal følge krav til «rom for varig opphold» i byggeteknisk forskrift (TEK17 § 1-3), og krav til brannsikkerhet og inneklime. Bygget skal ha tilstrekkelig luftutskiftning/ventilasjon og temperatur tilpasset bruk for å unngå fuktskader på vogner og sengetøy og må være sikret mot skadedyr.
En kombinasjon av inne- og utesoving	Soving kan være en kombinasjon av ute- og innesoving.

3.3.2 Utetoalett

Barnehagene skal ha utetoalett, et til barna og et til personalet. Toalettene brukes i barnas utetid for enklere tilgjengelighet, for å redusere smuss og skit i innearealene. Barnetoalettet skal ha universell utforming, rommet skal tåle vann på alle overflater og ha sluk i gulvet. Toalettene plasseres ved en av barnas garderobes.

3.3.4 Bod til uteleker

Det skal være bod for uteleker og utstyr og den skal være på minimum 20 m². I tillegg til dette skal det være en låsbar oppbevaringskasse og skal være minimum 150 cm. bredde, 80 cm. høyde og 70 cm. dybde. I barnehager med flere lekeplasser skal det være flere boder og flere oppbevaringskasser med lås.

Bodene skal ha:

- fire faste vegger og tak
- minst ett vindu (skal sikre dagslys og inn- og utsyn)
- låsbar dør med vindu (skal følge samme låsesystem som barnehagebygget)
- gulv av betong eller asfaltdekke
- terskelfri tilkomst
- nok innvendige hyller og kroker til at alt barnehagens utstyr på uteområdet kan plasseres i boden på en hensiktsmessig måte
- strømuttak og lys
- gulv med fall slik at vann renner ut
- varmekabler i gulv
- ventiler for luft/avfukting

3.3.5 Trafikk og parkering

[Kommuneplanens samfunnsdel: Bergen 2030](#) formulerer i sammenheng med «gåbyen»-strategien et mål om at flest mulig innbyggere skal ferdes til fots eller på sykkel. I tråd med dette skal det settes av areal til sykkelparkering under tak for ansatte og andre brukere av barnehagen. Areal for sykkelparkering kan med fordel etableres i uteområdets randsone. Minimum antall parkeringsplasser

for sykler, maksimum antall plasser til bilparkering og øvrige krav til avkjørsel og parkering kommer frem av bestemmelsene i Kommuneplanens arealdel.

Uteområdet til barnehagen skal ikke belastes med bilkjøring, og varelevering skjer på en trafikksikker måte. Varemottak skal ikke skje i barnas lekeareal ute. Gjeldende [bransjestandard for varelevering](#) følges.

Det utarbeides en plan for hvordan barn kan hentes og bringes i forbindelse med barnehager for hvert barnehageanlegg ved planlegging. I hvert prosjekt skal det vurderes etablering av hjertesoner rundt nye barnehager og ved store rehabiliteringer.

4. Funksjonsbeskrivelser innearealer

Barns bruk av bygget er viktig og plassering av fellesrom, hjemmeområder, garderober, stellerom og toalett er viktig for gode dager i barnehagen. I dette programmet er det derfor laget en prinsippskisse (prinsippskisse 1) som plasserer rom med utgangspunkt hensiktsmessig i forhold til samarbeid og muligheter til å bruke rom som barna ønsker å leke i.

Funksjoner som har krav til nærhet til hverandre skal ligge nært hverandre i anlegget, mens funksjoner som det er ønskelig med nærhet mellom bør, så langt som det er praktisk mulig, få ligge i nærheten av hverandre. Plassering av funksjoner som ikke har behov for nærhet, kan i prinsippet gjøres uavhengig av hverandre.

Samlingsrommet plasseres ved hovedkjøkken (prinsippskisse 4, 5, 6 og 7). Det er tilgjengelig toalett, har egen inngang (for eksempel til varelevering og/eller personalinngang) og garderobe. Denne inngangen kan låses fra resten av barnehagebygget slik at denne delen kan leies ut.

Samlingsrommet benyttes til ulike aktiviteter tilpasset aldersgruppen som skal benytte rommet. Rommet tilrettelegges for at barna kan leke og ha ulike motoriske opplevelser. Ved slike aktiviteter er det gjerne et høyt lydnivå, og de akustiske forholdene i rommet tilpasses dette. Utstyr og materiell lagres i et tilleggende lager som er et eget rom eller er en integrert del av samlingsrommet. Konkret løsning for lagerfunksjonen må avgjøres i det enkelte prosjekt utfra hva barnehagen i det enkelte prosjekt.

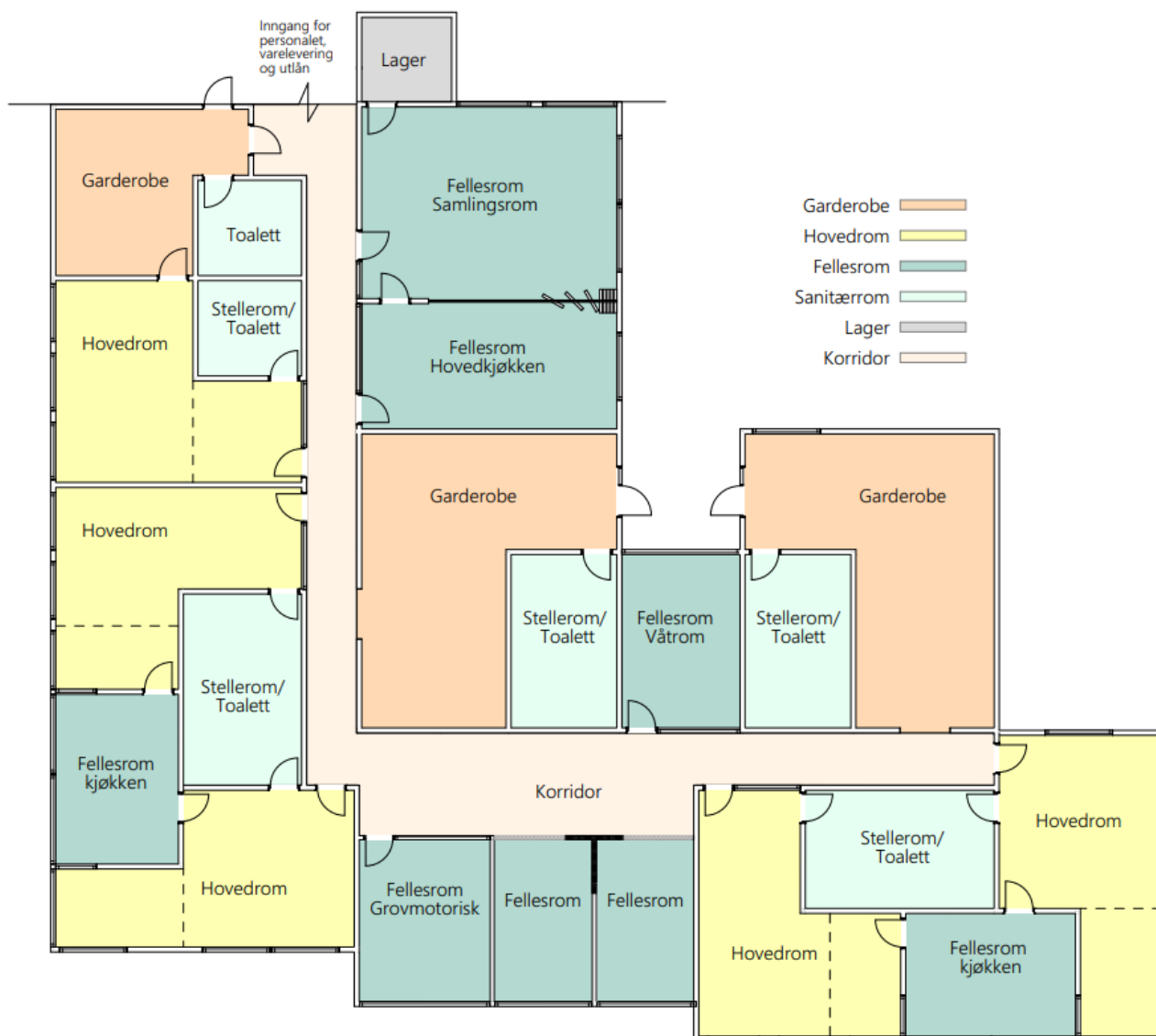
Barnehagens innearealer omfatter både areal som inngår og ikke inngår i barnas leke- og oppholdsareal.

Alle nye og totalrehabiliterte barnehager i Bergen skal ha hjemmeområder med hovedrom som kan deles i to. Garderober, toaletter og stellerom er også en del av barnehagens hjemmeområder. I tillegg skal barnehagene ha felles leke- og oppholdsarealer / fellesrom som deles av alle barna. Fellesrom er blant annet samlingsrom, grovmotorisk rom og kjøkken.

Hovedrommet kan tilrettelegges med bord og stoler, lekesoner og det skal ha variert utvalg av leker. Prioriteringer i møbleringen av hovedrommet skal støtte barnas muligheter til samspill og variert lek, aktivitetssone med gulvplass og eventuelt bordaktiviteter. Barnehagebygget og innredning påvirker barns mulighet for selvstendighet og innflytelse. I prosjektene skal det være gjennomgående at det legges opp til barns medvirkning med hyller og annen innredning i barnehøyde slik at materialer og leker har lett tilgjengelighet.

Innearealer som inngår i leke- og oppholdsareal omfatter hovedrom, fellesrom, samlingsrom, kjøkken, og er det arealet som står til disposisjon for barnas aktiviteter. Dette arealet krever direkte dagslysinnslipp. Arealet er egnet for barns lek og skal benyttes i hele barnehagens åpningstid.

Barnehagens innearealer	Leke- og oppholdsareal	Ikke leke- og oppholdsareal
Hovedrom	X	
Fellesrom	X	
Samlingsrom	X	
Kjøkken	X	
Garderobe		X
Korridor		X
Stellerom og toalett		X
Personalarealer		X
Driftsarealer (lager, renhold, tekniske rom m.m.)		X
Inngangsparti		X

Prinsippskisse 1– plassering inneareal

4.1 Gjennomgående kvaliteter

4.1.1 Inn- og utsyn

Inn- og utsyn vektlegges i hele barnehagen, inne og ute. Inn- og utsyn vil gjøre det lettere for barna å orientere seg i barnehagen. På enkelte områder, som for eksempel stellerom og garderobe, vil det også være behov for skjerming. Hensynet til barnas integritet skal inngå i vurdering og planlegging av inn- og utsyn i barnehagen.

Barnehagens utforming skal ha inn- og utsyn mellom rom inne i barnehagen og mellom barnehagens inne og utemiljø. Det har en pedagogisk betydning ved at den gir barnet mulighet til å se seg selv i en større sammenheng med omgivelsene rundt. Siktlinjer mellom hjemmeområdet, fellesrom og utearealer hjelper barnet med å orientere seg i barnehagen og å se andre barn og voksne. Det skal derfor være gjennomgående i alle barnas lekearealer dører med hele glassfelt. Alle barnas toaletter og stellerom skal ha innsyn i voksenhøyde i dør eller glassfelt i vegg.

Graden av inn- og utsyn vurderes i hvert prosjekt. Barn som kan gå på toalettet selv skal kunne gjøre dette uten innsyn fra andre barn, samtidig som personalet har oversikt. Innsyn har også en forebyggende effekt på uønskete handlinger. Inn- og utsyn skapes eksempelvis gjennom løsninger med glassfelt i dører, glassfelt av ulike størrelse mellom rom eller i gulv mellom etasjer. Det brukes varierte materialer som f.eks. foliering av vindu, trespiler og galleriløsninger. Alle rom i barnas leke- og oppholdsarealer skal ha inn- og utsyn til enhver tid. Der det er behov for foliering skal den være transparent og ikke være heldekkende på dør og vinduer. Det skal alltid være muligheter for innsyn i rom som barn oppholder seg i.

Digitale skjermer skal monteres slik at aktiviteter i tilstøtende rom ikke får innsyn til skjermen.

Foliering (kunst) på vinduer, spiller i bakkant for deling av rom, inn- og utsyn mellom rom.

Dagslys, Inn- og utsyn mellom inne- og utearealene

4.1.2 Støyforebyggende utforming

Ved alle nybygg og rehabiliteringer skal støyforebyggende arbeid være i tråd med Bergen kommune sin administrative [handlingsplan for støyreduserende tiltak](#) i barnehagen vektlagt, i plan- og byggeprosessen.

Barnehagens ulike rom er barnas og personalets arbeidslokaler. Rommene skal ha god akustikk og støydemping. Eksempler på tiltak som kan redusere støy er inndeling i mindre barnegrupper, byggetekniske løsninger, støydempende materialer på inventar og leker.

4.2 Innearealer som inngår i barnas leke- og oppholdsareal

Rommene skal utformes slik at det ikke blir nødvendig å krysse/forstyrre aktivitet i andre arealer i barnas leke- og oppholdsareal.

4.2.1 Hjemmeområder

Hjemmeområder består av et hovedrom, som kan deles i to, hvor en fast barnegruppe har tilhørighet. Barnegruppen kan deles i mindre grupper for å skjerme lek og andre aktiviteter. Antall barn per hjemmeområde vil variere ut fra om de er over eller under 3 år og vil være lavere jo flere barn under 3 år som hører til hjemmeområdet.

Alle nye eller større rehabiliteringer av barnehagebygg skal inndeles med hjemmeområder og skal så langt det lar seg gjøre følge vedtatt romprogram.

Hjemmeområdet skal i alle nybygg ha et hovedrom på rundt 35 m², som kan deles i to. I tillegg skal det være stellerom, toaletter og garderobe som de kan dele med et annet hjemmeområde. Dette vil føre til at en barnegruppes hjemmeområde består av både arealer som inngår i barnas leke- og oppholdsareal (hovedrom) og arealer som ikke regnes med i barnas leke- og oppholdsareal (garderobe og toalett/stellerom).

I barnehagen skal det være høye og lave stoler med tilhørende bord til barn og personale. Gulvplass til lek på hjemmeområdene skal prioriteres og det er ikke nødvendig at alle barna spiser samtidig. Noen barn kan spise ute i gapahuk, under tak ved inngangspartiet eller på tur. Bord og stoler som ikke er i bruk skal lagres. Det er plass til at 12 barn kan spise på hvert kjøkken, noen barn kan også spise i fellesrom, for eksempel i samlingsrommet.

Det skal være en overvekt av lave bord og stoler. Lave stoler skal ha løsning med og uten armlene. Personalet skal ha ergonomiske stoler.

Hovedrom skal møbleres for ulike aktiviteter i ulike soner for varierte aktiviteter. Det skal være gulvplass til lek.

Sone for måltid og bordaktiviteter:

- Stoler og bord i ulike høyder til barn fra 1 til 6 år
- Ergonomiske stoler med ryggstøtte og hjul som kan reguleres i ulike høyde til personalet
- Trillebord

Rolig lekesone/lese krok:

- Mykt møblelement som lett kan flyttes på og/eller lagres
- Bokhylle eller bokkasse tilgjengelig

Aktivitetssone med gulv/lekeareal:

- Skap eller hyller festet i vegg med tilgjengelige leker
- Plassbygd lekesone under skap, som små hytter eller andre «kryp inn» innstallasjoner

Eksempel reol med lekeareal

Sone for rollelek:

- Oppbevaring eller oppheng til utkledningstøy og speil
- Madrasser som kan brukes til lek og hvile
- Mulighet for å høre og spille musikk

Annet utstyr møblering i hovedrommene:

- Lagringsplass til leker og utstyr slik at leker er tilgjengelig for barna.
- Oppbevaring for personalet skal være vegghengte skap

- Plassbygd arbeidsbenk til personalet ved inngang til hovedrommet. Minimum bredde 60 cm. I denne løsningen skal det være et låsbart skap til PCer, mobiltelefoner, nettbrett og fotoapparat.
- Vaskerenne med berøringsfrie sensorstyrte armatur i barnehøyde

Rom og funksjon	Innredning/areal/antall/inventar
GARDEROBER:	
Inntil to hjemmeområder deler garderobe	- Hvert barn har sin faste garderobeplass med skillevegger fra topp til spilehulle. Plassene skal ha garderobeskap som hvert skal være minimum 45 cm bred 45 cm høy og 30 cm dyp på hver plass. - Garderobeskapene skal ha dør med innkapslet hull for åpning av skapet. Nedre del av overskapet på garderobeplassen skal monteres 125 cm opp fra gulvet. Døren skal ha kraftige hengsler som tåler hard bruk. - Garderobeskapene skal monteres på vegg eller i gulv. 15 cm opp fra gulvet skal det være en hylle med spiler til sko. Denne hyllen er ca. 20 cm høy og monteres 15 cm ut fra vegg slik at det blir en åpning med plass til barnas dresser bak hyllen. - I hver garderobe skal det være en tilpasset garderobeplass til barn med nedsatt funksjonsevne. Denne skal ha et skap med funksjon som gjør at den kan varieres på høyde etter barnets behov. Dette garderobeskapet skal være 60 cm bred 45 cm høy og 30 cm dyp med god plass til utstyr. - Løsning for lademulighet til rullestol følger gjeldende regelverk for batterilading. - Garderobeskapet skal ha edderkoppknagger montert under skapet til barnas tøy som skal henge. Knaggene skal kunne løsne ved kvelningsfare. Garderoben skal ha sidevegger og det skal være montert knagger på sideveggene. - Over barnas garderobeplasser er det muligheter til oppbevaring av turutstyr. Det skal være egne skap til oppbevaring av større sekker, skinn og sitteunderlag. - Personalet skal ha egne garderobeplasser til utearbeidstøy med 45 cm. bredde. Sko/støvler plasseres på hylle som er 15 cm. opp fra bakken og personalets knagger plasseres på ca. 170 cm. Det må tas hensyn til at personalets utedresser er lange, men også at de er av ulik lengde. - Personalets garderobeplass skal ha en hattehylle.

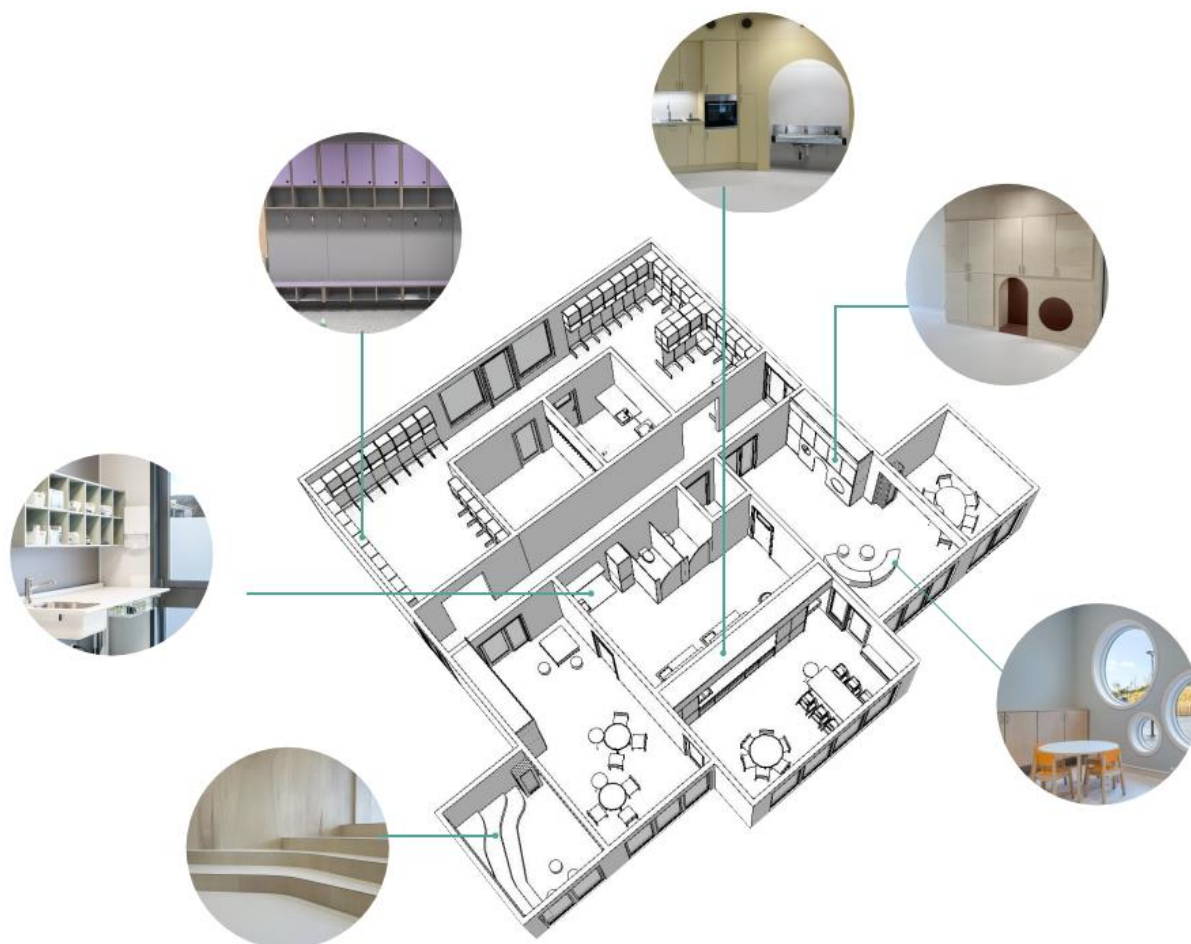
 <i>Eksempel edderkoppknagg</i>	- Det skal være en vaskerenne med flere kraner ved inngangsdøren i hver garderobe. Denne har sensorstyrte armatur med speil over. Vaskerennen monteres i barnehøyde. Veggen bak vask og speil skal tåle vann og være robust. <i>Eksempel garderobeskap</i> <i>15. cm. bak spilene</i>
TØRKEROM	
Det er et tørkerom per garderobe	- Vegghengte knagger til personalets uteklær. - Vegghengte trådhyller til tørking av luer og votter. - Traller til barnas uteklær og sko/støvler. Tørkerommet skal være på minimum 10 m²
STELLEROM MED TOALETT:	
Hjemmeområdene har enten eget stellerom med toalett, eller de deler med et annet hjemmeområde.	- Det er totalt åtte stelloppasser i barnehagen plassert i rein og skitten sone. - Inntil to hjemmeområder kan dele stellerom med tilhørende toaletter. - Det skal være dører fra stellerommet direkte inn til hjemmeområdene som skal bruke rommet. - Hver stellopplass skal være hev- senk. Stellopplassene, med unntak av et, er på 90 x 90 cm. En stellopplass er plassert i tilknytning til hovedkjøkken og samlingsrom, har målene 120 x 80 cm. Dette stellerommet har også HCWC. - Det er en eller to fastmontert vask(er) på veggen som kan nås fra stellopplassene, eller vasker integrert i stelloppbortet. Vasker skal ha berøringsfritt armatur med lang hendel på min 15 cm. - Klemsikring skal ivaretas. - Det skal være en vaskerenne montert i barnehøyde med sensorstyrte armatur i hvert stellerom. - Det er åpne hyller på 20 høy x 20 dyp og 20 bred cm til oppbevaring av hvert barn sitt private utstyr som bleier og hygieneartikler. Disse skal plasseres over eller ved siden av stelloppbortet, eller begge deler. - Det er skap med dør til oppbevaring av hygieneartikler som stelleservietter og hansker. I alle prosjekter skal det vurderes om skapene skal kunne åpnes også fra både stellerommet og tilstøtende gang / garderobe. - Det skal sikres muligheter til innsyn fra tilstøtende rom. Dette kan løses i dør eller vegg mellom rommene.

	- Stilleplass monteres innerst i rommet for at barnas integritet blir ivaretatt. - Toalett på stellerom skal monteres nærmest døren og ha egen bås med mulighet for innsyn for personalet. - Alle toalettene i barnehagen skal være vegghengt og det skal være minimum et i hver garderobe. - Toalettene på stellerommene skal ha skjerming for innsyn fra andre barn og dette løses med halve vegger. - Ansattes ergonomi skal ivaretas i forhold til plassering av toalettet i rommet.
HOVEDROM:	
Alle barnegruppene har eget hovedrom 	- Alle hovedrom skal deles i to med evt. skyvevegg eller fast vegg med dobbel dør. Inn- og utsyn ivaretas. - Det er en vaskerenné med to berøringsfrie armatur, sensorstyrt, og i tillegg en håndvask med sensor for voksne. - 3 av 5 hovedrom har en interaktiv skjerm, med heve senk løsning på vegg eller med bordfunksjon. - Det er en plassbygd, fastmontert, oppbevaringsløsning fra gulv til tak. Den øvre delen fungerer som arbeidsflate til personalet og til oppbevaring av diverse utstyr. Den nedre delen er tilgjengelig for barna - o Den har en låsbar løsning til digitalt utstyr og skal ha en hensiktsmessig oppbevaringsløsning med hylleinndeling som avklares i hvert prosjekt. Denne skal være minimum 90 cm. bred, 40 cm. dyp og 40 cm. høy. - o Den nedre delen skal være for oppbevaring av leker og utstyr eller som en lekehule til barna fra gulvet og opp til arbeidsbenken som er på 90 cm. - Alle hyller og skap som kan utgjøre en veltefare skal være festet til vegg. Høye hyller på hjul som blir benyttet som romdelere utgjør også en veltefare og skal være forsvarlig festet. Det må utføres veltetest. - Oppbevaringsløsning i lav høyde, 30 x 40 cm., utover plassbygget løsning. Dette skal avklares i hvert prosjekt, sammen med reoler til leker i lav høyde som er tilgjengelig for barna og som kan flyttes på (med låsbare hjul). Disse brukes også til inndeling av varierte lekesoner. Det gjøres risikovurdering i forbindelse med hvert prosjekt knyttet til veggfeste og plassering av reoler. - I hovedrommene skal det være gulvplass til lek og hvile og myke møbler som også ivaretar ansattes behov for god ergonomi og skal kunne brukes til lesing og fungere som rolig sone. - Hovedrommene har små lekehus til fleksibelt bruk (kan settes inntil vegg eller settes sammen frittstående – lages større) - Lekepodie/bord med lyddempende overflate til konstruksjonslek og oppbevaring, og det er speilvegg eller speilhjørne - Barnehagen har totalt tre materialvogn med hjul

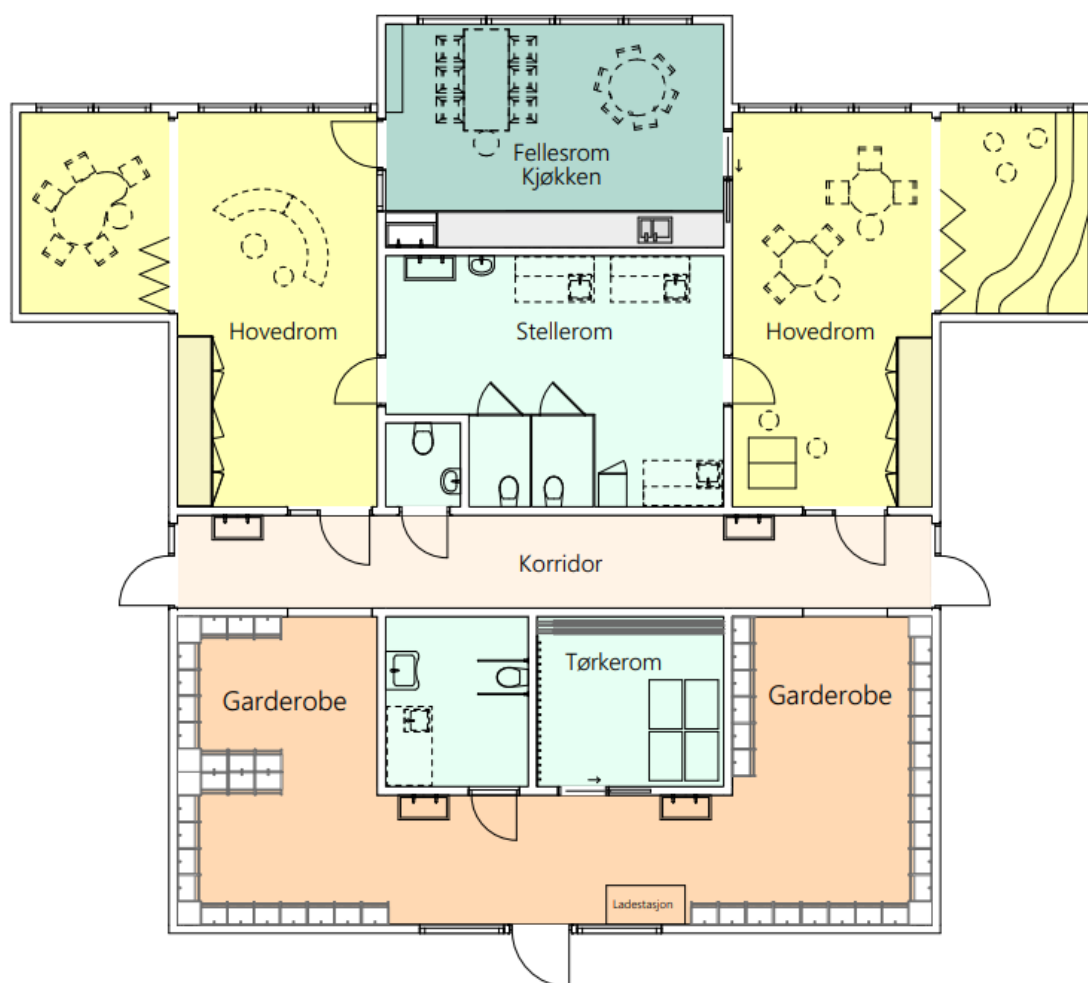
4.2.2 Utforming og innredning av hovedrommet i hjemmeområdet

Inntil to hjemmeområder deler på inngangsparti, garderobe, tørkerom, stellerom og kjøkken. Det gir mulighet for samarbeid på tvers av barnegruppene og felles garderobe gir mer fleksibilitet i forhold

til sammensetning av barnegrupper ved at de 36 plassene som er satt av til barna i garderoben kan fordeles etter ønske mellom de to hjemmeområdene som deler.

Prinsippskisse 2 hjemmeområde 3D

Prinsippskisse3 - hjemmeområde

Leke – og oppholdsareal skal være egnet for ulike aktiviteter og gi mulighet for å samle hele barnegruppen eller mindre grupper. Hovedrommet skal ivareta muligheter for å spise, hvile, leke og lære.

Soner som skal prioriteres ved møblering av hovedrommet er spising, bordaktiviteter, aktivitetssoner med gulvplass, rolige lekesoner og rollelek. Sonene skal ha fleksibilitet slik at arealbruk kan justeres etter aktiviteter og interesser i barnegruppen. Møbler og inventar kan bidra til å dele lekeareal inn i soner. Inventar i hovedrommet skal ivareta flere funksjoner og ta hensyn til brukernes behov, også de voksnes. Møblering må kunne variere etter pedagogiske føringer, antall barn og deres alder; for eksempel kan en sofa eller sittegruppe fungere vekselvis som rolig lesesone og treffpunkt for møter og samtaler.

Arealene i hjemmeområdet skal organiseres slik at de gir god oversikt for både voksne og barn.

For å ivareta fleksibilitet i leke- og oppholdsarealene vektlegges det gode romlige kvaliteter som kan endres. Hovedrommene har en utforming som gir fleksibilitet ved innredning og bruk av rommet. Areal som ikke inngår i leke- og oppholdsareal kan innredes og utformes som areal barn kan bruke

det der dette lar seg gjøre. Potensialet i vegger, tak, nisjer, sprang, vinduskarmer, amfi, under trapper etc. utnyttes til å skape stimulerende arenaer.

4.2.3. Fellesarealer

Fellesarealer i barnehagen er arealer som teller inn i barnas leke- og oppholdsareal, men som ikke er en del av hjemmeområdet.

Fellesrom

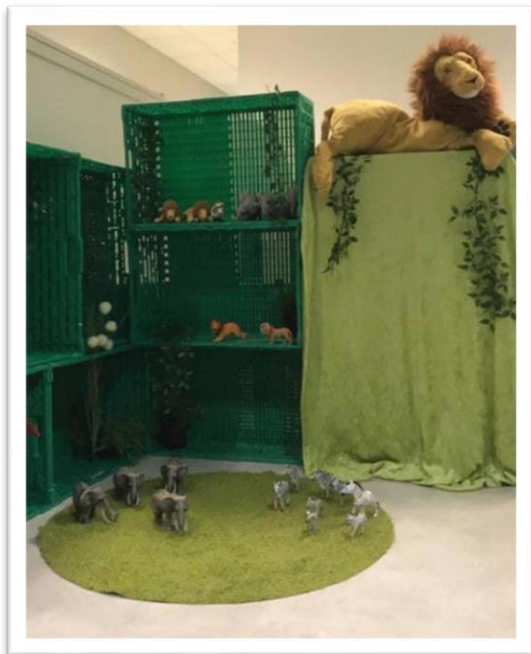
Fellesrom (i tidligere program omtalt som temarom) er rom som alle barna i barnehagen benytter på tvers av hvilket hjemmeområde de har tilhørighet.

Noen fellesrom skal kunne slås sammen ved hjelp av skyvedører, skyvevegger egger eller tofløyede dører. Muligheter for dette vurderes i hvert prosjekt.

Fellesrommene skal være lett tilgjengelig fra hjemmeområdene, og de fleste fellesrom skal ha fleksibel innredning. Et av fellesrommene skal være samlingsrom. Dette skal være et stort rom på rundt 45 m², som skal kunne ivareta flere typer aktiviteter som for eksempel felles arrangement, større samlinger, grovmotoriske aktiviteter, kino, utstillinger og spising.

Nærmere beskrivelse av fellesrom og plassering i forhold til andre funksjoner i anlegget gjøres i det enkelte byggeprosjekt.

Eksempler på fellesrom: rom til konstruksjonslek, forskerrom for eksperimenterende og undersøkende aktiviteter, rom for grovmotorisk utfoldelse, dramatisering og musikk.

Innredning av fellesrom:

DETALJERING FELLESROM	
	Innredning / areal / antall / inventar
Kjøkken	- Pedagogisk kjøkken med hevet senk kjøkkenbenk eller løs rampe med tilhørende høyt (spise-)bord som ivaretar tilgjengelighet for barn med nedsatt funksjonsevne og interaksjon mellom barn og barn voksen. - For å ivareta interaksjon mellom barn og voksne og tilgjengelighet for barn med nedsatt funksjonsevne kan et bord erstatte kjøkkenbenk. - Det skal være en håndvask for ansatte med berøringsfri sensorstyrt armatur. - Det skal være en kjøkkenvask med to kummer med en armatur til tilberedning av mat. Berøringsfritt armatur med lang hendel på minimum 15 cm. - Det skal være en vaskerenne med flere berøringsfrie sensorstyrte armaturer i barnehøyde. - Benkeplate - Takhøye overskap med takforing - Underskap med skuffeseksjoner - To høye kjøleskap per kjøkken (60 x 180 cm) - Ventilator med direkte utlufting (ikke kullfilter) - Oppvaskmaskin, en på kjøkken og to på <i>hovedkjøkken</i>. Montert i personalets arbeidshøyde. - En stekeovn, montert i arbeidshøyde (60 cm bredde) - Platetopp induksjonstopp (60 cm bredde – <i>hovedkjøkken</i> 80 cm. bredde) - Kasserollevern - Kjøkkenskapene skal ha plass til 1,5 kuvert per barn og voksen. - <i>Hovedkjøkken</i> skal i tillegg ha plass til 40 kuvert for arrangement og utlån. - Miljøstasjon med oppbevaring til 4 – 6 ulike fraksjoner. Avklares i hvert enkelt prosjekt. - Møblering kjøkken: - o 6 høye barnestoler med tilhørende bord (72. cm. høyde) - o 6 lave barnestoler (34 cm. sittehøyde) med tilhørende bord - o Bordene skal ha støydempende overflate og stolbeina skal ha støybegrensning under.
	Innredning / areal / antall / inventar
MATLAGER tilknyttet hovedkjøkken	- Lager med regulerbare hyller til oppbevaring på vegg. - To fryseskap pr kjøkken (60 x 180) - Et kjøleskap (60 x 180)

	Innredning / areal / antall / inventar
Samlingsrom	- Skal være et rom tilrettelagt for grovmotoriske aktiviteter, større samlinger og møter. - Vegger og tak må kunne benyttes for oppheng av å feste installasjoner fra f.eks. tak til grovmotoriske aktiviteter. - Kan ha en scene som skal være en vegghengt installasjon som fungerer som ribbevegg når den er oppslått og scene når den er nedslått. Scenen plasseres slik at det er egnet til å samle barn og voksne rundt. - Lyssetting som man manuelt kan endre styrke og farge på, for å skape magisk stemning. - Det skal være speil på en vegg, 170 cm. høyt og minimum 3 meter bredt. - Ribbevegg og utstyr som kan fungere som rutsjebane, klatrenett og benker som kan brukes som sklie. Bredden på ribbevegg må tilpasses tilhørende utstyr. - Oppheng/sikring på vegg for oppbevaring av tjukkas og turnmatter. Disse kan også lagres i tilknyttet lager - Myke puter og møbler som sikrer god ergonomi for voksne. - I samlingsrommet er det kabling til lyd, bilde for interaktiv skjerm, lerret, fastmontert lydanlegg og/eller prosjektor med lyd. - Rommet skal ha god akustikk og lyddemping. Dette er et rom som krever ekstra støyreducerende tiltak. - Det er skyvevegg mellom samlingsrom og hovedkjøkken, med en mindre veggflate i enden med ordinær dør for enkel adkomst.
	

	Innredning / areal / antall / inventar
LAGER tilknyttet samlingsrom	- Skal ha oppbevaringsplass til skummoduler, ball- og utstyrsvogn, mål og andre grovmotoriske rekvisitter. - Det skal være plass til sammenleggbare benker og bord, i tillegg til stablestoler. Det skal være vogner med hjul til å lagre på og til å flytte møblene -
	Innredning / areal / antall / inventar
Våtrom	- Benk med vask og underskap - Dusj / spylerslange med skåldesperre - Alle materialer i alle rommets overflater skal tåle å bli spylt med vann, samt damp. Dette gjelder også fast og løst inventar - Benker / stoler / bord - Skap til oppbevaring (monteres på vegg) - Rommet har sluk. - Rommet har sklisikkert belegg. - Rommet har en termostat som kan styres fra rett utenfor rommet for å sikre at rommet kan ha en noe høyere temperatur enn de andre rommene. - Rommet kan også fungere som forskerrom, planterom, atelier
	Innredning / areal / antall / inventar
Grovmotorisk rom – spesielt tilpasset de yngste barna	- Madrasser (med oppbevaringsmulighet til disse på vegg eller i skap) - Skap til utstyr (vegghengt) - Mykt gulv /matter - Tuneller - Rutsjebane - Speil - Oppheng til leke- og aktivitetsutstyr i tak og vegger - Huler / hus med rutsjebane (aktivitetsmuligheter) - plassbygd / som fast bygd inventar

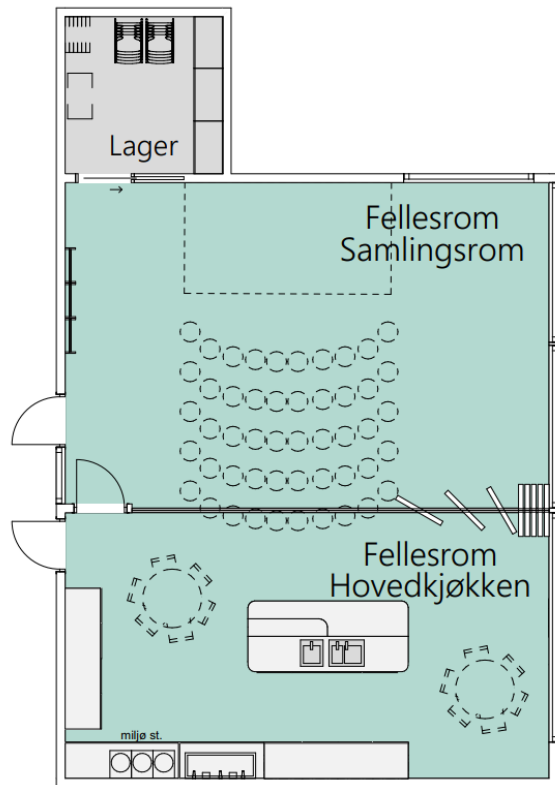
	Innredning / areal / antall / inventar
Digital utforsking/ forskerrom	I det digitale rommet skal barna ha muligheter for utforsking, utprøving og digital utprøving. Rommet trenger: - Arbeidsbenk med vask - Interaktiv skjerm med touch- skjerm på vegg, men minimum en skal kunne fungere både vannrett og loddrett. Bordet brukes f.eks. til språkstimulerende aktiviteter, matematikk, undring og samtaler og bearbeiding av turer. Det skal være stort nok areal rundt den interaktive skjermen slik at det er plass til samhandling. - Digitalt mikroskop - Filmkamera - Lysbord - Webkamera som kan kobles til interaktiv skjerm eller pc. - Lydanlegg
	Innredning / areal / antall / inventar
Fellesrom – svakt kodet	- Oppbevaringsmuligheter; skap, knagger - Små lekehus til fleksibelt bruk (kan settes inntil vegg eller settes sammen frittstående – lages større) - Myke møbler med rygg - Mykt, udefinert lekemateriale som lette stoffer, tepper, puter, baller, rør, bøtter og naturmaterialer.
	Innredning / areal / antall / inventar
Fellesrom – leilighet	Innredet «leilighet» til rollelek: - Kjøkken: Kjøkkeninnredning, kjøkkenredskaper, service, lekemat - Stue med sofa, salongbord, lampe, pc, lenestol

	Innredning / areal / antall / inventar
Fellesrom - kunst- og håndverksrom/ atelier (eksempel)	- Til utforsking og lek med aktiviteter som sløyd, maling og leire. Til slike aktiviteter er det viktig at rommet har godt lys og at overflater tåler at det søles maling, at gulv benyttes til sløydaktiviteter og at rommet er enkelt å holde rent. - Rommet har vaskerenne og arbeidsbenk med vask for å rengjøre utstyr. - Et kunst- og håndverksrom/verksted gir rom for materiale som er vanskelig å bruke i aktivitetsrommene og hjemmeområdene, eks. leire, høvelbenker, snekkerverktøy, symaskiner etc. - Rommet har god plass til lagring av varierende materiale og hyller / skap med plass til barnas arbeider.
	Innredning / areal / antall / inventar
Fellesrom – musikkrom (eksempel)	- Barna får mulighet til å oppleve musikk, bevege seg til musikk og selv delta i aktiviteter. - Rommet skal ha gulvplass, speil, lagermulighet for instrumenter, musikkanlegg ferdig oppkoblet og klart til bruk og et rom hvor lys og lyd kan styres manuelt. - Aktivitet og lyd i musikkrommet skal ikke forstyrre andre rom i barnehagen. - Musikkrommet utformes og møbleres slik at det har funksjon også som sanse-rom. Det skapes ulike stemninger og sanseintrykk ved at lysfarge, lysstyrke, og lyd kan styres manuelt. - Rommet er godt lydisolert.
HCWC	Det skal være et toalett ved samlingsrom/fellesareal.

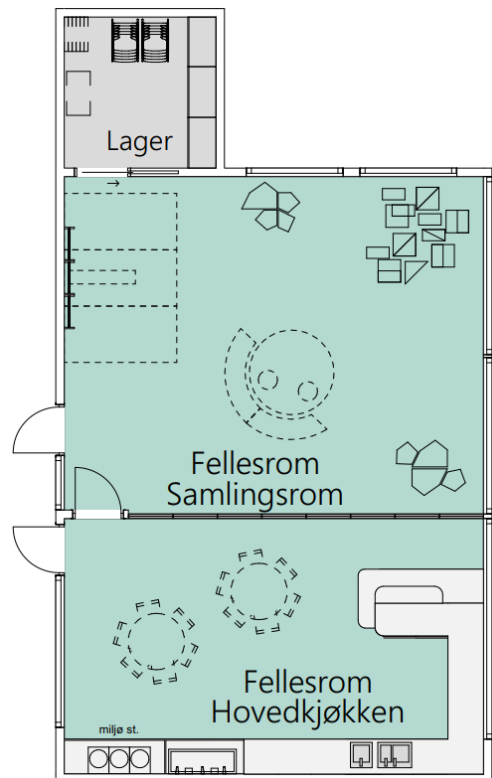

Plassbygd hule

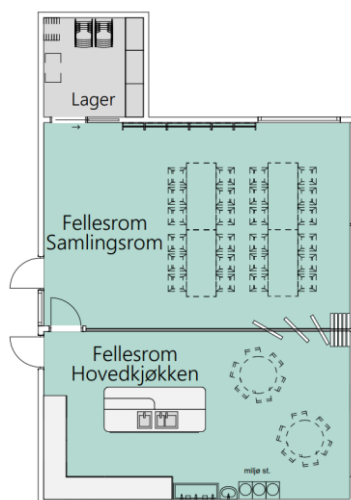
Eksempler møblering, kjøkkenløsning og samlingsrom

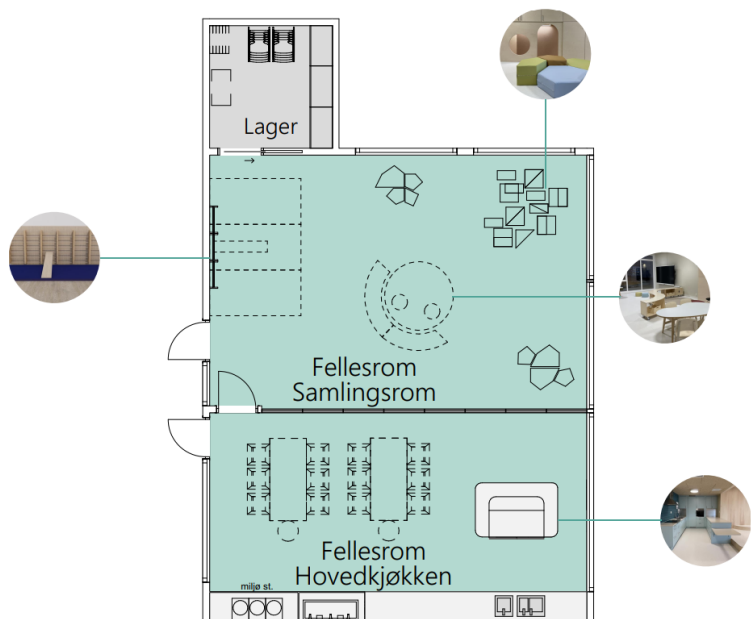
Prinsippskisse 4

Prinsippskisse 5

Prinsippskisse 6

Prinsippskisse 7

4.3 Innearealer som ikke inngår i leke- og oppholdsareal

Arealer som ikke inngår i leke- og oppholdsareal omfatter:

- Inngangsparti
- Garderobe
- stellerom/toalett
- Lager
- Personalarealer.
- Inngangsparti
- Trafikk- og kommunikasjonsarealer, som f.eks. korridorer, trapper og heiser
- Konstruksjonsarealer, som f.eks. vegger, søyler og sjakter/føringsveier for VVS, elektroteknikk, tele og data.
- Tekniske arealer (den delen av nettoarealet som opptas av tekniske anlegg).

4.3.1 Inngangspartier

Bygget har flere innganger. Hovedinngang er definert som inngang for personalet, varelevering og utlån. Denne inngangen skal være tydelig markert når en kommer til barnehagen. Hovedinngangen skal gi en enkel atkomst til anlegget og gjør det lett for brukere og besøkende å finne frem. Fra hovedinngangen skal det være kort vei til barnehagens administrasjon, samt nødvendig skilting til andre sentrale funksjoner i anlegget.

Området rett utenfor hovedinngangen skal være overbygget og skjerme for vær og vind.

Det skal være tre innganger til hjemmeområdene. Ikke flere enn to hjemmeområder skal dele inngang og garderobe.

Inngangsdørene til hjemmeområdene skal ha dør med hel glassflate og døren skal ha løsning som hindrer klemskade. Inngangene skal også ha overbygg som skjermer for været og gir mulighet for spiseplass for en gruppe barn. Krav til lys ivaretas og det skal være visuelt inn- og utsyn i overgangen mellom inne og ute.

Inngangene skal være tydelig skiltet og i hvert prosjekt skal det lages en skiltplan for innvendige og utvendige arealer.

Ved hvert inngangspartiene til barnas garderober skal det være rister på minimum tre meter bredde og to meter dybde. Det skal også være drenering, sluk og vannkran med varmt og kaldt vann ved inngangen til gardrobene.

For å legge til rette for et effektivt renhold skal inngangspartiene utformes med rist-skrap-tørk, slik at en minimerer at sand og skit kommer inn i bygget.

Hjemmeområdet har «vinkevindu», slik at barna får visuell kontakt med barn og foreldre som kommer og går til og fra barnehagen.

4.3.2 Garderobe

Garderoben defineres som skitten sone og skal være fysisk adskilt fra ren sone jf. [forskrift om miljørettet helsevern](#).

Barnas garderober skal etableres med adgang fra inngangspartiet og lekeplassen. En garderobe skal deles av maksimalt to hjemmeområder, og bredde på garderobeplassen skal være minst 45 cm. for både barn og ansatte. Gulvarealet per barn skal være 1,5 m² inkludert fast inventar.

På garderobeplassen oppbevarer barna sekk, yttertøy, skotøy, samt noe byttetøy. I tilknytning til garderoben skal det bygges tørkerom som gir plass til barnas og de ansattes yttertøy. Tørkerommet skal være tilrettelagt for å kunne trille inn og ut klesstativ på hjul. I tillegg blir det montert fast inventar til tøy og tørking av småplagg.

Garderobene skal ha av- og påkledningsbenk med sittemuligheter for barn og ansatte. Det skal være plass til oppbevaring av sko, f.eks. på rister eller stativer.

Garderobene skal ha tilpasset ventilasjon som gir gode tørkeforhold i garderoben, samt tilhørende tørkerom. I gulvet skal det være varme og sluk for enkelt renhold.

4.3.3 Stellerom og toaletter

På hvert stellerom skal det etableres stelleplass og toalett. Det skal ivaretas både skjerming for barnet og muligheter for vokseninnsyn. Stelleområdet skal utformes og møbleres med tanke på at barna har behov for rolige og trygge omgivelser i forbindelse med stellesituasjon og toalettbesøk. Barnas personlige utstyr som bleier m.m. oppbevares tilgjengelig fra stellebordet.

Toalett og stelleplasser plasseres slik at de ikke kommer i konflikt med hverandre. Stelleplassen skal være montert på vegg og ha et minimumsmål på 90 cm lengde og 80 cm dybde. Det skal også være vask tilgjengelig fra stelleplassen slik at den voksne ikke må flytte seg for å nå denne. Det skal være en avfallsløsning som gir muligheter til å kaste bleier direkte til avfallsstasjon og dette vurderes i hvert prosjekt.

Utstyr og plassering av vask, stellebenk, skap og hyller plasseres slik at det ivaretar god ergonomi for personalet. Stellebenkene skal ha elektrisk heve- og senke funksjon.

I egne toalettrom skal det være god nok plass til at en voksen person kan hjelpe barnet. For å bevare inn- og utsyn skal det bygges glassvindu i vegg eller dør, i voksenhøyde, 150 cm. i senter, i alle stellerom og toalett. Toaletter på stellerom skal ha halvdør.

Personalet har totalt fem toaletter:

- Et toalett med tilkomst utenfra
- Et toalett i hver av de to personalgarderobene, et av disse er HCWC.
- Et toalett ved samlingsrom og felleskjøkken
- Et toalett i korridor, hensiktsmessig plassert

4.3.4 Personalarealene

Personalarealene omfatter kontor for styrer, arbeidsplasser for personale, møterom, personalrom, toaletter, dusj og personalgarderober.

Plassering av personaldelen skal sees på i hvert enkelt prosjekt. Personaldelen skal være samlet og plasseringen er avhengig av tomtens størrelse / beskaffenhet. Er barnehagen på en etasje plasseres personaldelen samlet i en ende. Er barnehagen i to etasjer skal personaldelen plasseres i andre etasje.

Personalarealene skal også kunne brukes til foreldresamarbeid. Barnehagen skal ha minimum tre møterom i ulik størrelse i personalets sone. Disse skal kunne brukes til veiledning, foreldresamtaler med mer i en barnehage med 90 barn.

Personalarealene skal samles i en sone og være skjermet for støy. Lydklasse for rommet og støydempende tiltak skal besluttes i samråd med bestiller. Dette skal bidra til å gi de ansatte gode pauser i arbeidshverdagen.

Det skal være interaktive skjermer på styrers kontor, på møterommene og på arbeidsrommet for ansatte. Rommene etableres for løsninger som kan brukes til Teams-/ nettmøter.

Kontor til styrer

Det er nødvendig at styrer har eget kontor. Kontoret skal, i tillegg til å være en kontorarbeidsplass for styrer, også fungere som et møterom for styrer, og for andre ansatte når styrer ikke er til stede. Det skal være tilrettelagt for digitale møter med lyd i tillegg til bilde. Rommet må derfor møbleres med en vanlig kontorarbeidsplass og med et lite møtebord.

Kontoret til styrer skal være lett tilgjengelig for andre ansatte og besøkende og må derfor ha en sentral plassering. Det er viktig at rommet har mulighet for skjerming. I tilknytning til arbeidsrommet og styrers kontor skal det avsettes areal til støttefunksjoner som lager/arkiv og kopiering. Kontoret skal ha en interaktiv skjerm og det er tilrettelagt for Teams- / interaktive møter.

Arbeidsrom ansatte

Rommet dimensjoneres for 6 m² per barnehagelærer. Alle ansatte skal kunne benytte rommet til ulike tider. Endelig antall og plassering av arbeidsplasser vurderes og avklares i samarbeid med barnehagen i hvert enkelt prosjekt. Der barnehager har ekstra administrasjonsressurs benyttes dette rommet.

Rommet innredes hensiktsmessig med hev-/senk arbeidsbord og regulerbar stoler. I

Kontorarbeidsplasser i arbeidsrommet skal:

- ha kabelkanaler (uk) som legges 90 cm fra gulv.
- være kabelstasjon / stikkontakter til skrivebord og til møtebordet. Disse kan være i gulvet.
- et låsbare skap til alle faste ansatte. Hvert skap er 40 x 40 x 40 cm.
- ha arbeidsplasser som utstyres med hev/senk-arbeidsbord og regulerbar arbeidsstol. Personalet deler på arbeidsplassene. Antall og plassering av arbeidsplassene diskuteres endelig i hvert enkelt prosjekt. Dette gjøres også i forhold til eventuelt behov for og plassering av midlertidige arbeidsplasser for studenter som er i praksis i barnehagen.
- utformes på en måte som tilrettelegger for fordypning, skjerming og kunnskapsdeling. Det betyr at utformingen må stimulere til samarbeid og læring, og sikre nødvendig konfidensialitet i arbeidet.
- Den konkrete utforming og møblering av arbeidsplassene må drøftes i det enkelte byggeprosjekt.

Støttefunksjoner til kontorarbeidsplasser

I tilknytning til alle kontorarbeidsplasser i barnehageanlegget må det være nærhet til kopimaskiner og kontorrekvisita. Kopimaskiner og andre større maskiner må plasseres i eget avlukke eller rom med tilgang til både strøm og datakabling. Avlukket/rommet må være så stort at det er plass til en arbeidsdisk på minimum 120 cm.

Personalrom

Barnehagens personalrom skal fungere som personalets spiserom. Personalrommet skal også kunne være tilgjengelig for personalet i andre pauser eller brukes som et ekstra stort møterom ved spesielle behov. Rommet skal tilrettelegges med et nødvendig antall sittegrupper og kjøkken. Spiserommet skal ha tilfredsstillende velferdsmessig standard og skal ha plass til det maksimale antallet arbeidstakere som skal spise der samtidig. Alle de ansatte i barnehagene spiser ikke samtidig, og det kan være lokale forskjeller, blant annet i forhold til barnehagens størrelse. Størrelsen på personalrommet må derfor vurderes i hvert enkelt prosjekt, men må tilfredsstille arealkravet i arbeidsplassforskriften.

Rommet trenger ikke dimensjoneres til samlinger for alle ansatte. Slike samlinger skjer når de fleste barna ikke er i barnehagen og kan derfor gjennomføres i barnehagens samlingsrom.

Personalrommet skal ha kjøkkeninnredning med oppvaskmaskin, kjøleskap, vask med kum, overskap, mikrobølgeovn, vannkøler, kaffemaskin og håndvask.

Personalrommet skal ha oppslagstavle og AV-møbel.

Møterom

Barnehager har behov for møterom til bruk ved samarbeid internt og samarbeid med eksterne parter som foreldre, spesialpedagoger, PPT, studenter m.m. Det skal derfor innredes med tre møterom i ulike størrelser i personalsonen i en barnehage med inntil 90 barn.

Alle møterom skal ha plass for digital skjerm tilpasset rommets størrelse.

Møterommene plasseres i personaldelen. Møterom skal ha enkel atkomst slik at det kan brukes av samarbeidsutvalget, personalet, studenter med flere.

Hvilerom

Barnehagen skal ha et eget hvilerom. Rommet er for barnehagens ansatte til akutte hendelser, gravide, krevende emosjonelle situasjoner og sykdom. I rommet skal det være mulig å legge seg ned og hvile. Barna skal gis mulighet for å bruke ett annet av barnehagens rom ved tilsvarende hendelser og sykdom.

Personalgarderober og personaltoaletter

Barnehageanlegget skal ha garderober dimensjonert for personalgruppen. Det skal være separate garderober (§ 3-4) og toaletter (§ 3-7) for damer og menn slik arbeidsplassforskriften krever. Det skal tilrettelegges for arbeidstakere med nedsatt funksjonsevne, og garderoben(e) skal være tilrettelagt for dette. Personalet skal kunne skifte klær o.l. uten innsyn. Garderoben skal ha stort nok gulvareal til det antallet personer som skal skifte samtidig.

Rom	Innhold:	Kommentar:
Garderober og dusjrom	- skap/hyller for yttertøy og sko - plass til omklledning - låsbare garderobeskap for alle ansatte og ekstra skap til blant annet studenter - tørkemuligheter for klær - dusj - sittebenk - servant med berøringsfri armatur sensorstyrt - speil - håndkleholdere - klesknagger - såpedispenser - strømuttak for småelektriske apparater	Dusjrommene skal inndeles i en tørr og en våt sone.
Toalett	- toalett - vask med berøringsfri armatur sensorstyrt - speil - såpedispenser - papirhåndkledispenser - toalett-papirholder	Alle toaletter etableres som egne rom uten forrom, med dør til trafikkareal eller garderobe. Personaltoaletter plasseres ved personalfasilitetene, med unntak av personaltoalett i barnas aktivitetsområde. Det skal også legges til rette for kjønnsnøytrale toaletter.

4.4 Driftsarealer

4.4.1 Lager

Barnehager har behov for å oppbevare materiell og utstyr som benyttes i ulike sesonger. Dette kan være kostymer og installasjoner til forestillinger, materiell til bruk ved høytider og offentlige markeringer og leker som er knyttet mot ulike sesonger eller årstider. Barnehagen skal derfor ha et lager hvor materiell og inventar som ikke er i daglig bruk kan oppbevares tørt og forsvarlig.

4.4.2 Kopirom

Det må etableres et kopirom sentralt plassert i forhold til styrerkontor, møterom og arbeidsrom.

I dette rommet må det være plass til:

- multifunksjonsskriver
- arbeidsbenk for papirhåndtering
- lagerplass for papir og kontormateriell

4.4.3 Renhold

Krav til areal, materialbruk og innredning av arealer for renhold er angitt i Drifts- og renholdstekniske [funksjonskrav, utgitt av Etat for Bygg og Eiendom](#).

4.4.4 Rom til teknisk driftspersonale

Det skal avsettes nødvendig areal for teknisk driftspersonale for å ivareta deres arbeidsfunksjon. Driftskontor Rommet disponeres av driftspersonell/byggeier til arbeid med teknisk styring, kontroll og drift av bygget.

Kontoret skal ha et areal på 6 m², ha dagslys iht. gjeldende krav for en kontorarbeidsplass.

4.4.5 IKT-rom, tele- og datasentral

Det skal etableres et IKT-rom som skal fungere som lager for barnehagens IKT-utstyr. IKT-rommet skal ha muligheter for lading av PCer, telefoner og nettbrett. Det skal også være et dataskap i rommet. Størrelse og innredning må avklares i hvert enkelt byggeprosjekt.

Rommet/-ene disponeres av byggeier og dekker alle funksjoner og oppgaver knyttet til drift og vedlikehold av digital infrastruktur i bygget.

I nye bygg skal det legges inn et rom på ca. 5 m² (evt. flere rom ved større bygg), med god plass/tilkomst til å montere utstyr på vegg.

4.4.6 Utendørs avfallsrom

Det skal settes av areal til håndtering av avfall. Håndtering av avfall baseres på tre trinn: kildesortering, innendørs mellomagring og utelagring. For hvert prosjekt skal det utarbeides en renovasjonsteknisk plan, som skal godkjennes av BIR.

- Det skal legges til rette for kildesortering i hele barnehagen med miljøstasjon med oppbevaring til 4 – 6 ulike fraksjoner. Avklares i hvert enkelt prosjekt.

Avfallsrommet skal brukes til innendørs mellomagring av det kildesorterte avfallet. Dette skal plasseres med tanke på enkel og effektiv avfallshåndtering.

Avfallsrommet skal:

- ha tilkomst innenfra og utenfra
- ha sluk i gulv og være tilrettelagt for spyling (både inne i rommet og utenfor)
- ha god utluftning (med tanke på lukt)
- være bygd slik at det hindrer smågnagere å komme inn

4.4.7 Tekniske rom

Antall og størrelser på tekniske rom avhenger av byggets kompleksitet og størrelse, og må tilpasses hvert enkelt prosjekt. Det generelle kravet er at rommene skal være så stort at alt av installasjoner er lett tilgjengelig for drift, vedlikehold og utskifting, også med tanke på arbeidshøyden.

Det skal i tillegg legges til rette for sikker tilkomst, enkel betjening, ettersyn, vedlikehold og utskiftning av installasjoner.

Krav og anbefalinger i [Prenøk-](#) og [Ventøk-blad](#) er veiledende for tekniske rom.

4.5 Andre forhold

4.5.1 Innvendig og utvendig skilting

Skilting i og ved barnehager er viktig for besøkende, men er og med å gi barnehagen identitet og profilering. Skiltingen skal bidra til at brukerne lett kan orientere seg.

Utvendig skilting:

- Garderober
- Hovedinngang er personalinngang, til varelevering og til samlingsrom (utlånsdel)
- Alle barnehager skal ha et utvendig skilt med kommunal logo og barnehagens navn. Dette skal være på veggen til barnehagebygget og plasseres ved hovedadkomst.
- Oversikts- informasjonsskilt ved inngang
- Sykkelparkering
- Bilparkering

Innvendig skilting:

- Hjemmeområdene / hovedrom med stedsnavn
- Fellesrommene

Alle rommene som ikke er i leke- og oppholdsareal skal merkes med funksjon.

Taktil merking av bygget deles inn i fire kategorier:

- Fare- og oppmerksomhetsfelt
- Markering i trapp og etasjer
- Glassmerking
- Ledelinjer

4.5.2 Kunst og utsmykking

I Bergen kommunes kunstplan for det profesjonelle feltet 2018-2027 er det slått fast at kulturbyen Bergen skal ha en tydelig, innovativ og eksperimenterende satsing på kunst i det offentlige rom. 1 % av byggekostnadene ved nybygg og totalrehabilitering av eksisterende bygg avsettes til kunstnerisk utsmykking.

Utsmykningsprosjektene skal ha en funksjon og en brukskvalitet for barnehagen.

5. Arealoversikt inne og ute

For definisjon av bruttoareal, bruksareal, nettoareal, funksjonsareal med videre henvises det til Norsk standard.

Barnas leke- og oppholdsareal (LOA) inne og ute innbefatter de arealer og rom som er tilgjengelig for barnas aktiviteter. I LOA kan hjemmeområder, fellesrom, samlingsrom og kjøkken inngå. I begrepet tilgjengelig leke- og oppholdsareal skal ikke plass til permanent/fastmontert inventar medregnes, eksempelvis kjøkkeninnredning og plassbygde skap og hyller. Personalrom, kontorer, stellerom, toaletter og lignende skal ikke tas med i beregningen.

Størrelsen på leke- og oppholdsarealet beregnes etter barnas alder.

Uteområdet pr. barn i barnehager bør være minst 6 ganger så stort som norm for leke – og oppholdsareal inne. Dette tallet inkluderer ikke ute- soveplasser eller oppbevaring av barnevogner. Vurdering av uteområdets minimumsstørrelse gjøres uavhengig av tilgjengelig inneareal og barnas alder.

I områder hvor uteområder er knappe gjøres en individuell vurdering hvordan manglende areal kan kompenseres. Manglende størrelse på barnehagens lekeareal ute kan tenkes kompensert med egnede lekeområder i nærheten av barnehagen. Kompenserende arealer må gi muligheter for toalett og skjermet plass for vær og vind til evt. spising.

I arealprogrammet er det bare angitt det totale arealet til hver funksjon og hele barnehagen.

Tabell med veiledende funksjonsareal:

	Rom	Areal 90 barn	Areal 72 barn	Areal 108 barn
Tomt og uteareal	1. Gjeldende norm for utearealer 2. Kvalitetskrav til alternative arealer der normen ikke kan oppfylles	6 x 360 m ² = 2160 m ²	6 x 288 m ² = 1728 m ²	6 x 432 m ² = 2592 m ²
Sum		2160 m²	1728 m²	2592 m²
Arealer som inngår i leke- og oppholdsarealer (LOA)	35 m ² x 5 hjemmeområder fast inventar skal være trukket fra 18 barn x 5 hjemmeområder	175 m²	140 m²	210 m²
	Samlingsrom	45 m ²	45 m ²	57 m ²
	Hovedkjøkken	30 m ²	30 m ²	40 m ²
	Kjøkken	20 m ² x 2	20 m ²	20 m ² x 2
	Fellesrom	20 m ² x 2	20 m ² x 2	20 m ² x 2
	Fellesrom	15 m ² x 2	13 m ²	15 m ² x 3
	Sum	Sum 185 m²	Sum 148 m²	Sum 222 m²
Sum LOA		360 m²	288 m²	432 m²
Arealer som ikke inngår	Garderober dimensjoneres for 1,5 m ² per barn. Inkludert i arealet er tørkerom på 10 m ² .	2 x 54 m ² (36 plasser) 1 x 27 m ² (18 plasser) 135 m² totalt	2 x 54 m ² (36 plasser) 108 m² totalt	3 x 54 m ² (36 plasser) 162 m² totalt

	Toaletter 2,5 m ²	8 x 2,5 m ²	7 x 2,5 m ²	10 x 2,5 m ²
	HCWC 5 m ²	2 x 5 m ² (et toalett ute)	2 x 5 m ² (et toalett ute)	2 x 5 m ² (et toalett ute)
		Sum 30 m²	Sum 27,5 m²	Sum 35 m²
	Stellerrommet med et toalett per hjemmeområde eller stellerrom der to hjemmeområder deler med to toalett	10 m ² x 5	4 x 10 m ²	6 x 10 m ²
		Sum 50 m²	Sum 40 m²	Sum 60 m²
	Felles lager for oppbevaring av leker, utstyr og pedagogisk materiale/ Matlager ved hovedkjøkken Lager ved samlingsrom. Øvrige lager avklares i hvert prosjekt.			
		Sum 70 m²	Sum 60 m²	Sum 80 m²
	Renholdsrom til vaskemaskin, tørketrommel, samt skap til oppbevaring, lagerplass til vaskemidler og toalettpapir. Rommet kan også deles i to rom vaskerom og et lager			
		Sum 20 m²	Sum 20 m²	Sum 20 m²
	Renholdssentral (følger EBE standardkrav)	10 m²	10 m²	10 m²
	Kontor styrer	15 m²	15 m²	15 m²
	Arbeidsplasser 6 m ² per barnehagelærer brukes til pedagogisk arbeid Beregnet ut fra antall barnehagelærere.			
		54 m²	48 m²	60 m²
	Pauserom	25 m²	20 m²	30 m²
	Garderober ansatte	45 m²	36 m²	54 m²
	Barn under tre år	45 barn (15 ansatte)	36 barn (12 ansatte)	54 barn (18 ansatte)
	Barn over tre år	45 barn (8 ansatte)	36 barn (6 ansatte)	54 barn (9 ansatte)
	Ekstra garderobeplasser til vikarer, delte stillinger per hjemmeområde.	7 plasser (30 plasser)	6 plasser (24 plasser)	9 plasser (36 ansatte)
	To mindre møterom	25 m² totalt	25 m² totalt	25 m² totalt
	Ett stort møterom	20 m²	20 m²	20 m²
	Kopirom	8 m²	8 m²	8 m²
	IKT-rom, tele- og datasentral	5 m²	5 m²	5 m²
	Hvilerom ansatte	8 m²	8 m²	8 m²
	Driftsverksted og lage, inkludert kontor til driftspersonale	20 m²	20 m²	20 m²
Totalsum areal		900 m²	758,5 m²	1044 m²

6. Referanseliste

Bergen kommune: [Politisk plattform 2019-2023](#)

Bergen kommune (2016:) Barnehagebruksplan 2016-2030. Rett bygg på rett sted til rett tid

Bergen kommune: [Sammen for kvalitet – lek og læring. Kvalitetsutviklingsplan for kommunale barnehager i Bergen 2018-2021](#)

Bergen kommune: [Kommuneplanens samfunnsdel](#)

Bergen kommune: [Kommuneplanens arealdel](#)

Bergen kommune: [Folkehelseplanen for Bergen](#)

Bergen kommune: [Arkitektur og byformingsstrategien for Bergen](#)

Kunnskapsdepartementet: [Rammeplan for barnehagen Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver](#)